

Tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima

Tardelli, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:559718>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-02**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima

Antonela Tardelli

Zagreb, rujan 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima

Studentica:

Mentorica: Prof.dr.sc. Ivana Borić

Antonela Tardelli

Komentorica: Andrea Ćosić, mag.paed.soc.

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „Tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, rezultati istraživanja ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Antonela Tardelli

Mjesto i datum: Zagreb, rujan 2023.

Tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima

Studentica: Antonela Tardelli

Mentorica: Prof.dr.sc. Ivana Borić

Komentorica: Andrea Ćosić, mag.paed.soc.

Studijski program/Modul: Socijalna pedagogija/Djeca i mladi

Sažetak:

Svrha ovog rada je opisati kako je tekao proces obrazovanja mladih smještenih u odgojnim zavodima te istražiti individualne i obiteljske čimbenike koji su potencijalno utjecali na njihovo školovanje.

Istraživanje se provelo na uzorku od 49 mladića i djevojaka koji su se u trenutku prikupljanja podataka (travanj i lipanj 2023.) nalazili na izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod u Turopolju i Požegi. Korišten je kvalitativni pristup istraživanja, odnosno metoda prikupljanja podataka koja se koristila jest analiza dokumentacije (osobnici). Za potrebe istraživanja napravljena je matrica kako bi se podaci što jednostavnije prikupili.

Rezultati pokazuju kako je većina mladih uključena u obrazovni sustav, no imaju vrlo nisko obrazovanje i slabiji školski uspjeh. Uz to, postoje različiti rizični individualni i okolinski čimbenici koji su utjecali na tijek školovanja. Gotovo svi mladi skloni su činjenju kaznenih djela te je većina njih već bila u jednoj od odgojnih ustanova. Također, veliki broj njih ima teškoće mentalnog zdravlja. Kod mladih se uočavaju i specifični problemi i teškoće u kontekstu samog školovanja poput ponavljanja razreda, izrečenih pedagoških mjera, poteškoća u učenju i slično. Dolaskom u odgojni zavod, gotovo svi nastavljaju svoje školovanje, a najčešće se radi o završavanju osnovne škole te upisivanju programa za osposobljavanje za jednostavna zanimanja pri čemu su im potrebne dodatna motivacija i podrška u učenju. Nadalje, kod roditelja mladih koji su smješteni u odgojne zavode također je primjetna niska razina obrazovanja. Osim toga, većina obitelji bila je u tretmanu Hrvatskog zavoda za socijalni rad te su im bile izricane mjere. Gotovo svi mladi dolaze iz mnogobrojnih obitelji te se primjećuju obiteljske poteškoće koje su isto tako mogle utjecati na tijek obrazovanja.

Rezultati upućuju na potrebu za promjenama u sustavu obrazovanja kako bi se mladi zadržali u školovanju te kako bi ih se potaklo na nastavak obrazovanja, ali i na potrebu za konkretnijom stručnom podrškom u savladavanju gradiva.

Ključne riječi: mladi, odgojni zavodi, obrazovanje, individualni čimbenici, obiteljski čimbenici

Educational Pathways of Juveniles in Correctional Facilities

Summary:

The aim of this study is to describe the educational pathways of young people placed in correctional facilities and to identify individual and environmental factors that potentially affected their education.

The research was conducted on a sample of 49 young men and women who, at the time of data collection (April and June 2023), were placed in correctional facilities in Turopolje and Požega. A qualitative research approach was used, the specific method of data collection applied was the analysis of documentation (institution personnel). For the purposes of the research, a matrix was created in order to collect data as simply as possible.

The results show that the majority of young people from correctional facilities have been included in the educational system, but have a very low level of education and poor school performance. In addition, there are various risk factors, both individual and environmental, that influenced the course of their education. Almost all young people whose data were used in the research are prone to committing criminal acts, and most of them have already been in one of the residential institutions. Also, a large number of them suffer from mental health issues. Moreover, some specific problems and difficulties in the context of education have also been noticed, such as repeating grades, pedagogical measures, learning difficulties etc. Upon arriving at the correctional facility, almost everyone continues their education, and most often it is about finishing elementary school and enrolling in a training program for simple occupations, where they need additional motivation and support in learning. Furthermore, a low level of education is also noticeable among the parents of young people who are placed in correctional facilities. In addition to that, most of the families were in the treatment of the Croatian Institute for Social Work and measures were imposed on them. Almost all young people come from families with lots of siblings, and family difficulties are noticed, which could also affect the course of education.

The results point to the need for changes in the educational system in order to keep young people in the process of education and to encourage them to continue their schooling, but also to the need for more specific professional support in acquiring learning objectives.

Keywords: *juveniles, correctional facilities, education, individual factors, family factors*

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. OBRAZOVANJE.....	2
2.1. Međunarodni dokumenti	3
2.2. Važnost obrazovanja	4
2.3. Što ako mladi ispadnu iz sustava obrazovanja?.....	7
3. ODGOJNI ZAVOD	8
3.1. Školovanje u odgojnom zavodu.....	9
4. PROBLEMI ŠKOLOVANJA DJECE U IZVANOBITELJSKOJ SKRBI	11
5. MLADI POČINITELJI KAZNENIH DJELA I OBRAZOVANJE	14
6. METODOLOGIJA.....	17
6.1. Svrha i ciljevi istraživanja	17
6.2. Uzorak istraživanja.....	17
6.3. Način prikupljanja i obrade podataka.....	17
7. REZULTATI	19
7.1. Djevojke	19
7.1.1. <i>Obilježja djevojaka u Odgojnom zavodu u Požegi</i>	19
7.1.2. <i>Ranije intervencije prema djevojkama</i>	21
7.1.3. <i>Ranije intervencije Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema obitelji</i>	23
7.1.4. <i>Obilježja roditelja</i>	24
7.1.5. <i>Obilježja braće i sestara</i>	25
7.1.6. <i>Obrazovanje djevojaka prije dolaska u odgojni zavod</i>	27
7.1.7. <i>Obrazovanje djevojaka u odgojnom zavodu</i>	29
7.2. Mladići.....	30
7.2.1. <i>Obilježja mladića u Odgojnom zavodu u Turopolju</i>	30
7.2.2. <i>Ranije intervencije prema mladićima</i>	34
7.2.3. <i>Ranije intervencije Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema obitelji</i>	35
7.2.4. <i>Obilježja roditelja</i>	38
7.2.5. <i>Obilježja braće i sestara</i>	41
7.2.6. <i>Obrazovanje mladića prije dolaska u odgojni zavod</i>	42
7.2.7. <i>Obrazovanje mladića u odgojnom zavodu</i>	43
8. RASPRAVA.....	47
9. ZAKLJUČAK.....	54

9.1. Što je potrebno poduzeti kako bi obrazovanje mladih iz odgojnih zavoda bilo bolje?..	56
9.2. Ograničenja istraživanja	57
9.3. Preporuke za buduća istraživanja.....	58
10. LITERATURA	59

1. UVOD

Prema Deklaraciji Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima (1948) i Ustavu Republike Hrvatske (NN 56/90, 05/14) svatko ima pravo na obrazovanje. Uz to, posljednjih desetljeća naglo se povećala važnost formalnog obrazovanja i osposobljavanja za profesionalna zanimanja kada je u pitanju vođenje uspješnog, neovisnog života (Groining i Sting, 2019). Također, djeca kroz obrazovanje rastu i razvijaju se te im to kasnije omogućuje neometan ulazak u svijet odraslih (Ćavar i Džinić, 2022). Ako govorimo o obrazovanju mladih koji su smješteni u odgojne ustanove, to je područje koje dobiva vrlo malo pažnje te se može reći da je zanemareno i od strane istraživača i od strane donositelja odluka, odnosno ova grupa mladih često je izostavljena iz istraživanja i znanstvenog diskursa bez obzira što predstavlja skupinu koja ima otežane mogućnosti obrazovanja i u većem je riziku od socijalne isključenosti (Montserrat i Casas, 2018). Isto tako, velik broj istraživača naglašavao je kako je prvenstveno potrebno usmjeriti se na funkcioniranje obitelji i emocionalne probleme djece prije nego li se počne baviti školskim poteškoćama te se tako škola smatrala samo dodatnim problemom u životu djeteta (Zeller i Köngeter, 2012). Bez obzira na to, posljednjih godina počela su se provoditi istraživanja koja su pokazala kako postoji veliki nesrazmjer između obrazovnog ishoda kod djece smještenih u odgojnim ustanovama te njihovih vršnjaka (Tessier i sur., 2018). Naime, djeca smještena u odgojnim ustanovama predstavljaju dio populacije s povećanim rizikom za razvoj problema u ponašanju koji im mogu smanjiti šanse za uspjeh u obrazovanju te posljedično generalno u životu (Popović i Zloković, 2017). Također, veća je vjerojatnost da će imati slabiji školski uspjeh te je kod njih primijećena viša stopa ispadanja iz sustava obrazovanja (Maclean i sur., 2017). Uz to, imaju više emocionalnih poteškoća i problema povezanih sa školom (Rutter, 2000).

Još jedna važnost ispitivanja obrazovanja mladih u ustanovama leži u tome što se škola smatra jednim od najvažnijih »područja i instrumenata« socijalizacije mladih te zbog toga što samo obrazovanje utječe na (ne)isključenost s tržišta rada koje može doprinijeti socijalnoj isključenosti ili je spriječiti (Jeđud Borić i Miroslavljević, 2015).

Motivacija za odabir teme diplomskog rada leži upravo u tome što se radi o nedovoljno istraženom području u svijetu, a samim time i u Hrvatskoj, a koje može imati višestruki utjecaj na mlade iz područja izvanobiteljske skrbi, posebice na maloljetne počinitelje kaznenih djela. U skladu s tim očekivana svrha i cilj rada odnose se na upoznavanje i bolje razumijevanje tijeka obrazovanja kod mladih u odgojnim zavodima te koji su bili individualni

i obiteljski čimbenici koji su utjecali na njihovo školovanje kako bi se mogle poduzimati daljnje intervencije.

2. OBRAZOVANJE

Prvenstveno je potrebno objasniti pojam **obrazovanja**, no Mijatović (2000; prema Vidulin-Orbanić, 2007:58) u leksikonu temeljnih pedagoških pojmova objašnjava kako ono nema jedno značenje, već više njih koja se odnose na njegovo shvaćanje kao »instituciju, proces, sadržaj i rezultat organiziranog i/ili slučajnog učenja«. Osim toga, isti autor navodi kako kroz proces obrazovanja svaka osoba razvija svoje kognitivne sposobnosti te stječe različita znanja, navike i umijeća. Slična definicija pronalazi se i u Hrvatskoj enciklopediji (2021) koja obrazovanje određuje kao »organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje koje se definira zakonom te se provodi u obrazovnim institucijama« te se ovisno o dobi osoba razlikuje predškolsko, školsko i obrazovanje odraslih. Nadalje, još jednu dimenziju obrazovanju dodaje Pastuović (2012), koji ga izjednačava s kognitivnim učenjem jer se ono ostvaruje uz pomoć kognitivnih procesa, odnosno uz percipiranje, mišljenje i pamćenje. Drugim riječima, ako govorimo o obrazovanju u užem smislu ono se usmjerava na stjecanje znanja i razvijanje sposobnosti, odnosno radi se na razvijanju materijalnih/kognitivnih te funkcionalnih, psihomotoričkih i operativnih zadataka (Hrvatska enciklopedija, 2021).

Sljedeći srodan pojam jest **izobrazba**, koja se često spominje uz obrazovanje, a odnosi se na poseban oblik obrazovanja te se definira kao »organizirano učenje neposredno primjenjivih znanja i vještina što osposobljavaju osobu za uspješno obnašanje pojedinih specifičnih profesionalnih i neprofesionalnih zadataka« (Pastuović, 2012:26).

Nadalje, u literaturi se spominje i izraz **naobrazba** koji se smatra rezultatom formalnog obrazovanja (Pastuović, 2012).

S druge strane, postoji i termin **obveznog školovanja** koji je definiran Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22). Navedeni zakon nalaže da je u Republici Hrvatskoj svako dijete dužno završiti osnovnoškolsko obrazovanje. Naime, ono je besplatno za svu djecu u dobi od 6. do 15. godine života, a iznimka su učenici s višestrukim teškoćama u razvoju čije obrazovanje može trajati najdulje do 21. godine života (Ministarstvo

znanosti i obrazovanja). Unutar osnovnoškolskog obrazovanja provode se redoviti i posebni programi te se završetkom istog smatra da učenik treba imati znanja i sposobnosti kako bi mogao nastaviti svoje školovanje, odnosno upisati srednju školu (Agencija za mobilnost i programe EU). Također, obvezno školovanje zajamčeno je različitim međunarodnim poveljama unutar okvira prava djeteta na obrazovanje, no bez obzira na to i danas u Republici Hrvatskoj i svijetu nailazimo na veliki broj osoba koje nemaju završeno obvezno školovanje (Hrvatska enciklopedija, 2021). U skladu s time, ukoliko osobe koje su starije od 15 godina nisu završile obvezno školovanje, za njih je omogućeno da se uključe u program osnovnog obrazovanja za odrasle (Ministarstvo znanosti i obrazovanja). Nadalje, srednjoškolsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj nije obavezno te se ono dijeli na više vrsta obrazovnog programa pa tako razlikujemo gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole (Agencija za mobilnost i programe EU)¹.

2.1. Međunarodni dokumenti

Kao što je već spomenuto u uvodu, najširi dokument koji govori o pravu na obrazovanje ljudi jest UN-ova Deklaracija o ljudskim pravima (1948). U čl.26. nalaže se kako svatko ima pravo na obrazovanje te kako bi ono trebalo biti besplatno, barem u osnovnom i temeljnom stupnju. Također, spominje se kako je osnovno obrazovanje obavezno dok daljnje srednjoškolsko i visokoškolsko školovanje treba biti jednako dostupno svima i treba se temeljiti na pojedinčevim preferencijama i sposobnostima. Osim toga, u Deklaraciji se navodi kako obrazovanje treba biti usmjereno prema tome da osoba razvije svoju osobnost u punom potencijalu te prema promicanju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Isto tako, ono promiče razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim nacijama te rasnim ili vjerskim skupinama. Nadalje, sljedeći dokument koji je važan jest UN-ova Konvencija o pravima djeteta (1989), koja obrazovanje smatra jednim od razvojnih prava djece. Također, prema njoj se smatra kako djeca ne mogu biti pravilno zaštićena ukoliko im se ne osiguraju hrana, skrb, obrazovanje i slično (Sandberg, 2018). Isti autor objašnjava kako se u 29.čl. Konvencije razrađuju ciljevi obrazovanja koji se odnose na razvoj djetetove osobnosti, talenata te mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovog potpunog potencijala. Zatim, Konvencija o pravima djeteta (1989) u kontekstu srednjoškolskog obrazovanja dodaje kako je potrebno

¹ Dio informacija vezanih uz obvezno obrazovanje preuzet je sa mrežnih stranica Ministarstva znanosti i obrazovanja (<https://mzo.gov.hr/odgoj-i-obrazovanje/109>) te Agencije za mobilnost i programe EU (<https://www.eurydice.hr/hr/sadrzaj/obrazovanje-u-hrvatskoj/opcenito-o-obrazovanju-u-hrvatskoj/>), koje su kao reference navedene u popisu literature.

poticati različite oblike školovanja te osigurati materijalnu podršku kada se procijeni da je ona potrebna.

Ako govorimo o djeci i mladima koji su smješteni u izvanobiteljskoj skrbi, za njih su doneseni dodatni dokumenti u kojima se, između ostalog, spominje i pravo na obrazovanje. Prema Vijeću Europe jedno od specifičnih prava koje je potrebno poštovati kod djece u skrbi izvan vlastite obitelji jest da im se osigura pristup svim vrstama obrazovanja i strukovnog osposobljavanja pod istim uvjetima kao i za ostalu djecu (Vijeće Europe)². Isto tako, UN (2010) je izradio smjernice za djecu u izvanobiteljskoj skrbi prema kojima se prvenstveno nalaže da se pozornost treba posvetiti zaštiti i promicanju svih prava djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi te da se pri tom treba paziti da se ne ograniči pristup obrazovanju i drugim uslugama. Uz to, ove smjernice nalažu kako je mladima potrebno osigurati sve oblike obrazovanja u obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici. Osim toga, Vijeće Europe (2009) je izradilo brošuru za mlade u izvanobiteljskoj skrbi gdje su navedena sva njihova prava. Tu se navodi kako tijekom boravka u alternativnoj skrbi imaju sva prava kao i djeca koja žive sa svojim biološkim roditeljima. Također, ukoliko su polazili školu prije dolaska u alternativnu skrb, tada je potrebno, prema mogućnostima, osigurati im ostanak u istoj školi.

Još je važno ukratko spomenuti kako je Odbor za prava djeteta 2013. godine objavio komentar na članak o najboljem interesu djeteta u kojem navodi sedam elemenata koje je potrebno uzeti u obzir kada se odlučuje o najboljem interesu djeteta, a među njima se nalazi i pravo djeteta na obrazovanje (Skivens i Sørdsdal, 2018).

2.2. Važnost obrazovanja

Obrazovanje se općenito smatra jednim snažnim društvenim čimbenikom i pokretačem razvoja te je iz tog razloga predmet različitih istraživanja (Hrvatska enciklopedija, 2021). Još je John Dewey (1897; prema Žudih, 2021:7) jednom prilikom izjavio da »obrazovni proces nije samo priprema za život, već da je obrazovni proces zapravo život«. Osim što se samo obrazovanje često povezuje s intelektualnim odgojem, ono također ima vrlo značajan motivacijski utjecaj na ponašanje i djelovanje pojedinca (Hrvatska enciklopedija, 2021). Kao jedna od glavnih svrha obrazovanja navodi se unaprjeđivanje kvalitete života, odnosno da se kroz obrazovni proces nastoji svakom čovjeku dati sve potrebne alate kako bi mogao uspješno

² Vijeće Europe. *Guaranteeing respect for the rights of children living in residential institutions*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.coe.int/t/dg3/children/ChildrenInCare/Plaque%20A4%20enfant%20institution%20ENG.pdf>.

zadovoljiti svoje potrebe o kojima onda ovisi kvaliteta njegovog života (Pastuović, 2012). Isto navode Šundalić i Mičić (2005) te dodaju kako vođenje kvalitetnog života utječe na općeniti društveni razvoj. Drugim riječima, može se zaključiti kako je svrha obrazovanja da pridonese kvaliteti života, ali i razvoju društva u cjelini (Šundalić i Mičić, 2005; Pastuović, 2012). Prema navedenom, obrazovanje na kvalitetu života može djelovati u dva smjera (Pastuović, 2012), odnosno na posredan i neposredan način (Šundalić i Mičić, 2005). Prvi smjer ili posredan način odnosi se na činjenicu da ukoliko pojedinac bude osposobljen za obavljanje određene dužnosti i na taj način uspješno zadovoljava svoje primarne potrebe (ekonomske i potreba za sigurnošću), onda se smanjuje nezadovoljstvo, a to posljedično utječe na bolju kvalitetu života. Drugi, odnosno neposredan način, ogleda se tome da kada osoba može uspješno zadovoljavati svoje više potrebe, posebice one samoostvarujuće, tada raste njezino zadovoljstvo, a samim time i kvaliteta života. Drugačije rečeno, potrebno je da proces učenja doprinosi razvoju osobnosti pojedinca jer je na taj način u mogućnosti spoznati i iskoristiti svoje potencijale (Šundalić i Mičić, 2005; Pastuović, 2012).

Crnjak (2020) navodi kako je uz individualna obilježja i nepovoljno obiteljsko okruženje koji mogu utjecati na razvoj društveno neprihvatljivog ponašanja potrebno promatrati i školsko okruženje, s obzirom da i ono također može utjecati na negativne promjene u ponašanju. Autorica objašnjava kako školski neuspjeh, nedovoljna privrženost školi te druženje s antisocijalnim vršnjacima pospješuju problematična ponašanja. Također, škole su prepoznate kao važan razvojni kontekst za djecu i adolescente, koji utječe na njihov obrazovni i socioemocionalni razvoj (Eccles i Roeser, 2003; prema Pittman i Richmond, 2010). Naime, sva djeca od svoje najranije dobi uče socijalne vrijednosti te već u prve dvije godine svog života spoznaju što je prihvatljivo, a što nije u kulturi i sredini u kojoj odrastaju i žive (Fyffe i sur., 2004). Prema istim autorima, ta spoznaja povezana je s emocionalnim i socijalnim razvojem kao i vrijednostima unutar obitelji. Upravo zbog toga, uloga škole je nastaviti razvoj djeteta i nadograditi već razvijene vrijednosti koje su upili od roditelja (Halsted i Taylor, 2000; prema Rakić i Vukušić, 2010). Slično navodi i Žudih (2021), koja obitelj i školu smatra kao dva najvažnija činitelja koji imaju utjecaj na odgoj i razvoj djeteta. Drugim riječima, škola ima veliku ulogu u socijalizaciji djece te razvoju općeprihvaćenih vrijednosti u društvu (Rakić i Vukušić, 2010). Nadalje, Maleš (1993) objašnjava kako je dužnost škole da u suradnji s ostalim osobama i institucijama zaduženim za odgoj i obrazovanje doprinosi adekvatnom razvoju pojedinca u svim područjima – tjelesnom, socijalnom, emocionalnom te intelektualnom. Isto tako, ukoliko u učionicama vlada poticajno okruženje gdje i učenici i

nastavnici vole boraviti, veća je vjerojatnost da će učenici školu onda doživljavati kao sigurno mjesto gdje se osjećaju sretno te se posljedično povećava i njihov obrazovni uspjeh (Raboteg-Šarić i sur., 2009). Na temelju toga, iste autorice pretpostavljaju da je u takvom okruženju lakše biti zainteresiran za nastavu i učenje, odnosno izvršavanje svih školskih obaveza te da je manja vjerojatnost da će učenici iskazivati neprihvatljiva ponašanja. Osim toga, naglašavaju kako škola kao sigurno mjesto ima veliki doprinos za život jer pruža različita znanja koja su im važna za budućnost. S obzirom na sve navedene pozitivne učinke škole, Maleš (1993) zaključuje da se na taj način škola može smatrati jednom stepenicom koju je potrebno prijeći kako bi se svako dijete moglo društveno i gospodarski afirmirati. Sličnog je razmišljanja i Bilić (2006), koji uspjeh u školi smatra prvim korakom koji pojedincu omogućuje kvalitetniji život i blagostanje. Na to se nadovezuju Rakić i Vukušić (2010), koji drže kako je jedna od uloga škole da pripremi učenike za njihovu samostalnost i ekonomsku budućnost. Naime, škole mogu imati pozitivan utjecaj na razvoj i uspjeh djece bez obzira što ona odrastaju u nepovoljnim uvjetima života (Bilić, 2006). Isto tako naglašava i Pastuović (2014), koji navodi da kvalitetno obrazovanje doprinosi razvoju osobe joj omogućuje da uspješno zadovoljava svoje potrebe te da na taj način vodi do samoostvarenja.

Zatim, za vrijeme adolescencije mladima je vrlo važan utjecaj škole i upravo iz tog razloga uloga škole i nastavnika može biti jako bitna jer su oni u mogućnosti spriječiti stigmatizaciju i daljnje neprihvatljivo ponašanje (Crnjak, 2020). Ista autorica naglašava da ukoliko maloljetnici imaju poteškoća u svom obrazovanju, tada se nalaze u povećanom riziku da ih njihovi vršnjaci odbace te da se priklone skupini pojedinaca koji isto tako nisu prihvaćeni, a s obzirom da je mladima u adolescentskoj dobi od velikog značaja dobar status među vršnjacima, ako ga nisu sposobni postići dobrim školskim rezultatima ili pozitivnim ponašanjem, onda će vrlo vjerojatno pokušati istaknuti se u negativnom svjetlu, odnosno lošim ponašanjem pa čak i kršenjem zakonskih normi.

Osim toga, obrazovanje utječe na zdravlje, kriminal i građanstvo (Lochner, 2011) te je važna odrednica sposobnosti ljudi da razviju vlastite kapacitete i u tom smislu da budu u stanju ostvariti autonomiju i izbor u svim aspektima života (Nussbaum i Sen, 1993; prema Woessmann, 2016). Također, uspješno obrazovanje koje vodi do zaposlenja identificirano je kao jedan od ključnih čimbenika u odustajanju od kriminala i antisocijalnog ponašanja (Unruh i sur., 2009). Još je davnih dana Aristotel (prema Žudih, 2021) rekao kako je važno da osobe budu obrazovane jer tek tada mogu razumno prosuđivati i donositi odluke.

S druge strane, obrazovanje se, uz opću inteligenciju, smatra vrlo važnom kognitivnom osobinom ličnosti te je u tom kontekstu važno naglasiti kako različite osobe koje žive u istoj okolini mogu imati različite mogućnosti za iskorištavanje te okoline (Pastuović, 2014). Upravo zbog toga isti autor zaključuje kako je potrebno nastavu prilagoditi svakom učeniku jer je to način da odgojni i obrazovni proces poluči učinkovite rezultate. Slično se ogleda i u Deklaraciji o znanju (Skok, 2004) prema kojoj je obrazovanje jednako važno za sve te je stoga potrebno svakome omogućiti priliku da sudjeluje u njemu te ga prilagoditi svakom pojedincu ovisno o njegovim sposobnostima. Osim toga, vrlo važnu ulogu imaju roditelji, odnosno njihov angažman ima veliki utjecaj za postizanje dobrog školskog uspjeha djece (Bilić, 2006). Naime, potrebno je da budu uključeni u izvršavanje školskih zadaća, da nadgledaju i prate napredak, pomažu u učenju i potiču djecu da ustraju u obrazovanju kako bi postigla uspjeh. Uz to, ukoliko želimo da dijete postigne dobre rezultate u školi, tada je neophodna dobra suradnja između roditelja, nastavnika, škole i djetetu važnih osoba te timski rad različitih stručnjaka (Crnjak, 2020).

2.3. Što ako mladi ispadnu iz sustava obrazovanja?

Proces ispadanja mladih osoba iz sustava obrazovanja ne događa se iznenada, nego se ono događa kroz duži period te na taj proces može utjecati više čimbenika koji ne moraju nužno biti vezani uz samog pojedinca (Cristenson i Thurlow, 2004; prema Ratkajec Gašević i Horvat, 2022), već uključuju i različite okolinske uvjete (Poštrak i sur., 2020). Neki individualni čimbenici mogu biti: ponavljanje razreda, slabiji školski uspjeh, nedovoljna motivacija i interes za školu (Ferić i sur., 2010). Ratkajec Gašević i Horvat (2022) provele su istraživanje koje je pokazalo još neke rizike vezane uz mladu osobu, a to su: ne dolazak na nastavu, teškoće u savladavanju gradiva, problemi u ponašanju te slabo upravljanje vremenom. S druge strane, Poštrak i sur. (2020) navode nekoliko okolinskih čimbenika koji mogu utjecati na odustajanje od obrazovanja poput loših obiteljskih odnosa, niskog stupnja obrazovanja roditelja, socioekonomskog statusa i slično.

Mladi koji odustanu od školovanja predstavljaju vrlo veliki socijalni rizik (Embreuš, 2019) jer je obrazovanje usko povezano s rizikom od socijalne isključenosti (Balog, 2022). Na to se nadovezuju Popović i Buljevac (2016) koji objašnjavaju kako za takve mlade osobe postoji velika vjerojatnost da budu u nepovoljnom položaju u odnosu na socioekonomski status, zaposlenje, društvene veze, pravnu i zdravstvenu zaštitu naspram onih koji imaju završeno

obrazovanje. Slično navodi i Blažeka (2002) koja kao posljedicu nezavršavanja srednjoškolskog obrazovanja vidi otežanu mogućnost pronalaska zaposlenja što stvara niz problema u svakodnevnom funkcioniranju pojedinca koji zbog navedenog duži period osjeća osobno nezadovoljstvo, a to onda dovodi do različitih internaliziranih i eksternaliziranih problema koji utječu na odnose u obitelji i široj okolini. Osim navedenih posljedica, Baturina i sur. (2014) spominju i negativne učinke na psihičko zdravlje pojedinca te povećanu vjerojatnost socijalne isključenosti. Također, ispadanje iz sustava obrazovanja utječe na opće nezadovoljstvo osobe svojim životom i statusom koje ima u društvu te to onda može povećati rizik da se upusti u ovisnosti, razvije psihičke probleme ili depresivna stanja te dovodi do iscrpljenosti koja smanjuje zdrav i kvalitetan život (Baturina i sur., 2014). Iz svega već rečenog može se zaključiti da ukoliko mlade osobe nisu dovoljno obrazovane, nalaze se na marginama socijalne isključenosti gdje postoji mogućnost da padnu ispod granice siromaštva što može dovesti do upuštanja u kriminalne aktivnosti i drugih problema (Pastuović, 2012). Stoga je potrebno poduzeti intervencije kako bi se to spriječilo, odnosno važno je na vrijeme pružiti im pomoć i podršku koja im je prijeko potrebna (Balog, 2022).

3. ODGOJNI ZAVOD

Prema Zakonu o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19) jedna od osam odgojnih mjera koju sud može izreći jest upućivanje u odgojni zavod. Ona se izriče kad je »maloljetnika nužno izdvojiti iz njegove životne sredine i prema njemu primijeniti pojačane mjere odgoja s obzirom na izražene poremećaje ponašanja i nedovoljnu spremnost da prihvati odgojne utjecaje« (čl.16.st.1.). Prilikom izricanja te mjere sud uzima u obzir obilježja kaznenog djela, odnosno težinu i narav istog te okolnosti koje se odnose na to jesu li maloljetniku prije bile izrečene odgojne mjere ili kazna maloljetničkog zatvora. Drugim riječima, radi se o najsloženijoj odgojnoj mjeri koja se izriče visokorizičnoj skupini maloljetnih počinitelja kaznenih djela (Kos, 2006). Navedena odgojna mjera može trajati najmanje šest mjeseci, a najdulje tri godine, no sud je dužan svaka tri mjeseca ispitivati osnovanost mjere, točnije treba li mjeru obustaviti ili je zamijeniti nekom drugom odgojnom mjerom. Maloljetnici tu odgojnu mjeru izvršavaju u Odgojnom zavodu u Turopolju, a maloljetnice u Odgojnom zavodu u Požegi.

Što se tiče Odgojnog zavoda u Turopolju, radi se o jednoj od najstarijih penalnih institucija u jugoistočnom dijelu Europe. Prvotno je Ministarstvo pravosuđa 1992. godine osnovalo Dom

za preodgoj maloljetnika Glina, koji se iznimno jedno vrijeme nalazio u Turopolju te je 1995. godine oformljen Zavod za preodgoj maloljetnika Turopolje, koji je danas poznat kao Odgojni zavod Turopolje³.

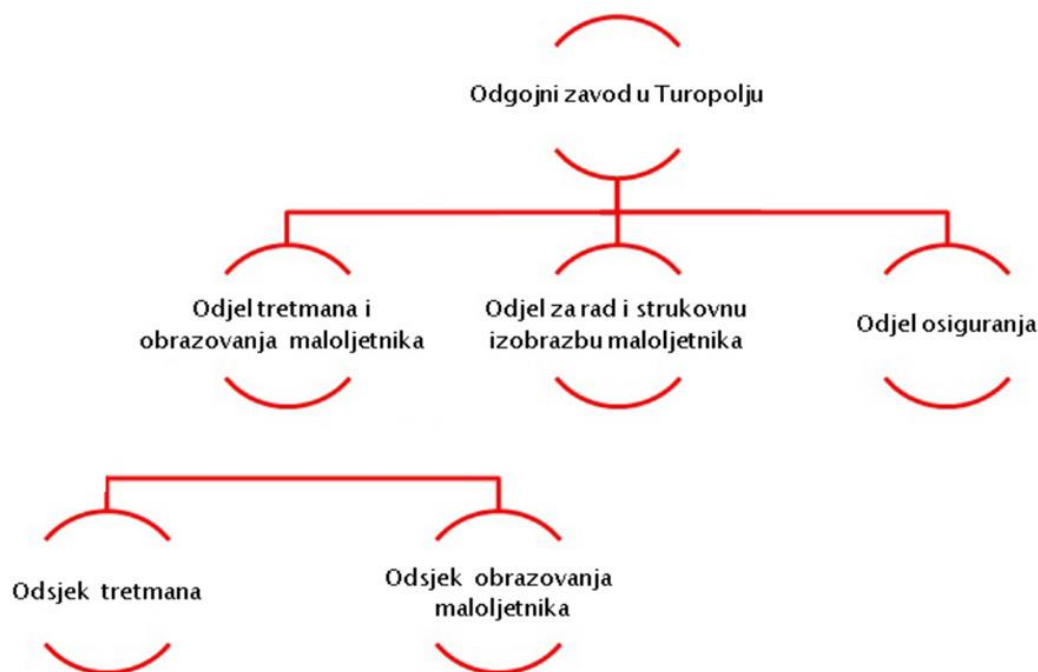
S druge strane, na službenim stranicama Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave nema takvih informacija o Odgojnom zavodu u Požegi, no ono što se zna jest da je namijenjen djevojkama te se radi o zavodu manjeg kapaciteta koji može primiti do dvanaest maloljetnica i mlađih punoljetnica.

3.1. Školovanje u odgojnom zavodu

Kada govorimo o mladima kojima je izrečena odgojna mjera, sama svrha odgojnih mjera, između ostalog, ističe da se »svakom maloljetniku treba osigurati opća i stručna naobrazba kako bi se na taj način moglo utjecati na razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela« (NN 84/11, 126/19, čl.6.).

Unutar Odgojnog zavoda u Turopolju, kao što se može vidjeti na *Slici 1*, postoji više odjela koji se bave različitim područjima, no za ovaj rad važno je spomenuti da postoji Odjel tretmana i obrazovanja maloljetnika te Odjel za rad i strukovnu izobrazbu maloljetnika unutar kojih se vodi računa o školovanju mladih koji se nalaze na izvršavanju odgoje mjere upućivanja u odgojni zavod.

³ Sve informacije vezane uz Odgojni zavod u Turopolju preuzete su sa mrežne stranice Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave: <https://mpu.gov.hr/zatvorski-sustav/tijela-zatvorskog-sustava/odgojni-zavodi/odgojni-zavod-u-turopolju/o-odgojnom-zavodu-7540/7540>, koja je kao referenca navedena u popisu literature.

Slika 1: *Odjeli unutar Odgojnog zavoda u Turopolju*

U Odgojnom zavodu u Požegi s djevojkama se također, između ostalog, radi na obrazovanju. Naime, omogućuje im se da polaze osnovnu i srednju školu te da se upišu u programe osposobljavanja za jednostavne poslove. Osim toga, ukoliko postoje poteškoće s učenjem, odgajatelji im pružaju dodatnu pomoć i potporu kako bi uspješno izvršili sve svoje školske obaveze.

Iz posljednjeg dostupnog Izvješća o stanju i radu kazionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu (2022) može se iščitati kako je u navedenoj godini 59 maloljetnika i 16 maloljetnica bilo upućeno na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, dok ih je na kraju godine bilo 29, odnosno 11. Nadalje, u 2021. godini među maloljetnicima oba spola najviše je onih s nezavršenom osnovnom školom (45%), dok je 25% onih koji su je završili. Što se tiče srednje ili obrtničke škole, 20% maloljetnika je nema završenu u odnosu na 7,5% sa završenom. Izvješće također pokazuje kako jedan maloljetnik ima završen program osposobljavanja.

Postoji nekoliko zakona i pravilnika koji definiraju obrazovanje maloljetnika smještenih u odgojni zavod. Prvo valja spomenuti Zakon o izvršenju sankcija izrečenih za kaznena djela, prividne prijestupe i prekršaje (NN 21/74, 39/74, 55/88, 19/90, 26/93, 66/93, 29/94, 111/97, 128/99, 73/00, 27/01, 55/00, 59/00, 129/00, 109/03, 153/09) koji spominje obrazovanje u

Glavi V – Položaj osuđenih osoba pod Općom i stručnom izobrazbom. Naime, kaznena ustanova dužna je organizirati nastavu osuđenim maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama koje nemaju završeno osnovnoškolsko obrazovanje kako bi im osigurao osnovnu opću izobrazbu. Isto se odnosi i na stručno obrazovanje i izobrazbu kako bi mogli steći stručne kvalifikacije. Također, ukoliko se završi određeni tečaj, škola ili steknu kvalifikacije unutar kaznene ustanove, svjedodžba koja se dobije po završetku istog ne smije pokazati gdje je osoba stekla svoje obrazovanje ili kvalifikaciju. Nadalje, važan je i Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (NN 133/12), koji nalaže da se tijekom izvršavanja sankcija maloljetniku treba omogućiti da pohađa redovite školske programe, točnije školu, stručnu izobrazbu i rad koje je polazio prije početka izvršavanja odgojne mjere. Zatim, obrazovanje maloljetnika spominje i Pravilnik o izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod (NN 97/2001). Navedeni pravilnik definira kako je potrebno izabrati adekvatno opće i strukovno obrazovanje na način da se u obzir uzmu sposobnosti, sklonosti i mogućnosti Zavoda te druge okolnosti koje su značajne za ostvarivanje svrhe izvršavanja odgojne mjere. Također, Zavod je dužan osigurati provođenje programa osposobljavanja i izobrazbe maloljetnika kako bi mogli steći znanja i vještine koje su im potrebne za uspješno obavljanje poslova manje složenosti. Osim toga, Zavod će osigurati sve uvjete i potreban materijal kako bi maloljetnici mogli pohađati nastavu i izvršavati svoje školske obaveze. Još jedna važna stavka unutar pravilnika jest mogućnost da maloljetnik može nastaviti s obrazovanjem prema programu kojeg je započeo ili želi započeti u školi ili učilištu izvan Zavoda uz odobrenje roditelja/skrbnika te ukoliko ravnatelj procijeni da je isto moguće, a nadilažen sud za mladež da suglasnost.

4. PROBLEMI ŠKOLOVANJA DJECE U IZVANOBITELJSKOJ SKRBI

U velikom broju zemalja engleskog govornog područja raste zabrinutost vezana uz slabiji akademski uspjeh djece u izvanobiteljskoj skrbi u usporedbi s njihovim vršnjacima iste dobi koji nemaju iskustvo skrbi (the National Working Group on Foster Care and Education in the US; prema Zeller i Köngeter, 2012). Istraživanja u Americi, Kanadi i Ujedinjenom Kraljevstvu dosljedno pokazuju kako djeca u izvanobiteljskoj skrbi pokazuju manji napredak u obrazovanju u odnosu na svoje vršnjake (Trout i sur., 2008; Snow, 2009). Jaz u obrazovnim postignućima koji postoji između mladih ljudi u izvanobiteljskoj skrbi i vršnjaka u općoj populaciji počinje rano i povećava se s vremenom (Cotton i sur., 2014). Istraživanje

provedeno u Engleskoj koje se temeljilo na analizi administrativnih podataka pokazalo je kako zaostajanje u obrazovanju među djecom u skrbi počinje rano, odnosno da kada djeca kreću u školu s pet godina, oko 85% njih na standardnim testovima postiže lošije rezultate od svojih vršnjaka (Melkman, 2018; prema Cameron i sur., 2020). Nadalje, poznato je da će kaotični životi mnoge djece i mladih prije ulaska u skrb vjerojatno negativno utjecati na kasnija postignuća (Lipkin, 2016). Naime, djeca koja su izdvojena iz biološke obitelji zbog nedostatka odgovarajuće roditeljske skrbi rijetko imaju pristup dosljednoj obrazovnoj podršci, što većina djece koja žive s roditeljima smatra samo po sebi razumljivim (Shin, 2003). Za tu djecu loš uspjeh u školi mogao bi biti samo jedan od mnogih nedostataka u životu (Ajduković i Franz, 2005), ali on povlači za sobom najozbiljnije posljedice na njihove životne šanse u odrasloj dobi (Schiff i Benbenishty, 2006).

Studije dosljedno pokazuju više stope obrazovnih problema i problema u ponašanju u školi među djecom u izvanobiteljskoj skrbi (Attar-Schwartz, 2009). Također, podaci iz različitih istraživanja ukazuju na činjenicu da su djeca i mladi koji se nalaze u skrbi u ranjivoj situaciji kada se govori o funkcioniranju u školi (Montserrat i sur., 2012). Takva djeca suočena su sa sve većom diskrepancom između vlastite situacije u životu i situacije svojih vršnjaka u općoj populaciji te se suočavaju s potencijalnim strukturalnim nedostacima u pogledu obrazovanja i zapošljavanja (Cameron i sur., 2018). Drugim riječima, imaju ispodprosječne rezultate u odnosu na prosječna postignuća za dob, konzistentno imaju niži prosjek u različitim akademskim područjima te imaju znatno manje kvalifikacija nego što se obično očekuje za mlade ljude u njihovoj dobnoj skupini (Snow, 2009). Isto tako, pokazano je da djeca i mladi koji dolaze iz odgojnih ustanova često postižu slabiji akademski uspjeh (NCEDJJ, 2005; prema Macomber i sur., 2010). Također, studije naglašavaju da je akademsko funkcioniranje mladih u skrbi okarakterizirano višom stopom izostanaka s nastave (Flynn i sur., 2004). Nadalje, u literaturi se još pronalaze rezultati koji su općenito pokazali česte promjene škola, izbacivanja, probleme u ponašanju u školi (Ferguson i Wolkow, 2012), te poteškoće u učenju povezane s problemima motivacije, pažnje ili kognicije (Muela i sur., 2013; prema González-García i sur., 2017). Osim toga, ovoj djeci često je potrebna dodatna pomoć u učenju jer imaju specifične obrazovne potrebe (Shin, 2003) te su im povećane šanse za neuspjeh ili ponavljanje godine, izricanje disciplinskih mjera i iskazuju više problema mentalnog zdravlja i neprilagođenog ponašanja (Snow, 2009). Uz to, Ferguson i Wolkow (2012) kao još neke nedostatke s kojima se suočavaju djeca i mladi u skrbi navode da je manji broj onih koji završavaju srednjoškolsko obrazovanje, kao i onih koji nastavljaju neobavezno školovanje u

usporedbi s općom populacijom. Slično navode Groining i Sting (2019), koji kažu kako su činjenica da skrb završava u ranoj dobi i nedostatak podrške nakon napuštanja skrbi prepreka uspješnom završetku višeg obrazovanja. Uz to navode kako mladi ljudi s iskustvom nekog oblika skrbi trebaju dovoljno vremena za završetak obrazovanja budući da ono kod njih može trajati dulje zbog njihovih životnih iskustava.

Mnogim čimbenicima rizika za probleme u školi pridonose, prvo, iskustva prije skrbi, uključujući: (a) visoke stope roditeljskog zlostavljanja, što može imati trajan utjecaj na djetetove intelektualne sposobnosti (Vinnerljung i sur., 2005); (b) natprosječna zastupljenost siromašne djece u sustavu skrbi; socioekonomske poteškoće su u mnogim studijama povezane sa školskim neuspjehom (Pagani i sur., 1999); (c) posebni emocionalni izazovi s kojima se suočavaju djeca u skrbi, a koji mogu negativno utjecati na njihovu sposobnost da ustraju u obrazovanju (Mitic i Rimer, 2002); (d) starija dob u kojoj mnoga djeca ulaze u sustav skrbi, za koju se smatra da povećava intenzitet obrazovnih nedostataka i problema koje oni donose sa sobom (Attar-Schwartz, 2009).

Kao evaluacijski kriterij procjene uspješnosti dobrobiti djeteta, stabilnost smještaja ključna je kako bi djeca postigla sigurnost, trajnost i dobrobit u izvanobiteljskoj skrbi (Gypen i sur., 2017). Nestabilnost smještaja štetna je za kratkoročnu i dugoročnu dobrobit djece, uključujući probleme u ponašanju (Rubin i sur., 2007), probleme mentalnog zdravlja (Rubin i sur., 2004; prema Jedwab i sur., 2019) te lošiji školski uspjeh (Clemens i sur., 2018). Također, Trout i sur. (2008) uspoređujući 29 međunarodnih studija, naglašavaju kako promjene u smještaju dovode do čestih prekida školovanja, što otežava razvoj društvenih odnosa ili akademski uspjeh te je stoga povećan rizik da se u školi razviju problemi u ponašanju.

Osim toga, djeca u izvanobiteljskoj skrbi izložena su većem riziku ulaska u odraslu dob s nižim obrazovnim kvalifikacijama od one koja nisu u skrbi (Schiff i Benbenishty, 2006). Štoviše, istraživanja pokazuju da su školski rezultati djece u skrbi lošiji čak i u usporedbi s drugom djecom sličnog socioekonomskog statusa (Vinnerljung i sur., 2005).

S druge strane, istraživanja govore i o pozitivnim aspektima obrazovanja, pa tako Groining i Sting (2019) objašnjavaju kako rezultati njihove studije pokazuju da su mnogi mladi ljudi s iskustvom nekog oblika skrbi u osnovi motivirani i sposobni završiti dugotrajne obrazovne putove koje zahtijeva moderno društvo. Takvi nalazi vrlo su važni s obzirom da se školsko okruženje smatra jednim od najvažnijih čimbenika za sadašnju i buduću integraciju i dobrobit maloljetnika u skrbi (Ferguson i Wolkow, 2012). No, da bi uspjeli, potrebno im je

ohrabrujuće okruženje koje potiče njihovo obrazovanje, zajedno sa sveobuhvatnim obrazovnim i profesionalnim usmjeravanjem koje otvara vrata širokom izboru profesionalnih zanimanja (Groining i Sting, 2019). Slično navode Höjer i Johansson (2013), koji školu smatraju prilikom za poboljšanje djetetove otpornosti kada ona predstavlja sigurno i strukturirano okruženje s predanim stručnjacima. Uz to, bolje ocjene u školi usko su povezane s dobrobiti djece u skrbi, te je ovo visoko školsko postignuće povezano s odnosom povjerenja između mlade osobe i odraslih u ustanovama za skrb i s percepcijom mladih o njihovoj sposobnosti sudjelovanja u procesu planiranja skrbi (Albus i sur., 2010; prema Zeller i Köngeter, 2012). Također, Groining i Sting (2019) navode kako je iskustvo socijalne i emocionalne skrbi važan uvjet za uspješno suočavanje s obrazovnim zahtjevima pa stoga veću pozornost treba posvetiti i pozitivnim aspektima vršnjačkih odnosa te u skladu s tim poticati mlade ljude na socijalizaciju.

5. MLADI POČINITELJI KAZNENIH DJELA I OBRAZOVANJE

Za mlade ljude koji se nalaze unutar ili izlaze iz sustava maloljetničkog pravosuđa smatra se da su u najlošijoj poziciji što se tiče obrazovanja. Istraživanja pokazuju da oni zaostaju u školovanju te kako prosječno dvije od tri mlade osobe koje se vraćaju iz sustava maloljetničkog pravosuđa prekidaju školovanje (ESSA, 2016). Dr. Thomas Blomberg, dekan i profesor kriminologije na Državnom sveučilištu Florida (prema Macomber i sur., 2010:248), tvrdi da su djeca i mladi iz sustava pravosuđa okarakterizirani kao »izgubljene mogućnosti obrazovanja«. Osim toga, oni često ispadnu iz sustava obrazovanja s obzirom da se kreću između različitih škola u zajednici i u pravosudnom sustavu. Državne i lokalne obrazovne institucije te pravosudni sustav moraju surađivati kako bi uklonili nedostatke u školovanju mladih osoba i osigurale da su smješteni u odgovarajuće obrazovne programe koji zadovoljavaju njihove potrebe. Kada taj dio prijelaza nije pomno isplaniran, mladi zaostaju u školi i u povećanom su riziku od prekidanja obrazovanja (ESSA, 2016). Stoga se kvalitetno obrazovanje povezano sa zapošljavanjem nedvosmisleno smatra najsnažnijim sredstvom u smanjenju recidivizma, rehabilitaciji maloljetnih delinkvenata i njihovom razvoju u društveno produktivne, zdrave i sretne odrasle osobe (Coffey i Gemignani, 1994). U skladu s time Nelson i sur. (2004; prema Macomber i sur., 2010) navode kako za mnogu od te djece kvalitetno i sustavno obrazovanje u pritvorskim i popravnim ustanovama može biti posljednja, a često i jedina, prilika da iskoriste formalno obrazovanje.

Nadalje, među djecom i mladima iz sustava pravosuđa velika je stopa napuštanja školovanja (Nelson i sur., 2004; prema Macomber i sur., 2010). Također, pokazalo se da negativno iskustvo te djece sa standardnim oblicima obrazovanja u učioničkom okruženju izaziva njihovu frustraciju obrazovanjem te na taj način dovodi do jačanja osjećaja neuspjeha u razredu, napuštanjem škole i kulminacijom ostalih delinkventnih ponašanja (O'Brien i sur., 2007).

Osim toga, u sustavu maloljetničkog pravosuđa nailazi se na veliki broj mladih koji imaju posebne potrebe koje su povezane s obrazovanjem (Miller, 2019), kao i onih koji imaju poteškoće u razvoju (Wiggins, 2016) te probleme s mentalnim zdravljem s obzirom na poteškoće u učenju, obiteljsku situaciju ili nedostatak javnog obrazovnog sustava (Sullivan, 2018). Prvenstveno, mladi koji su počinili kazneno djelo rijetko premašuju osnovnu razinu obrazovanja (Steele i sur., 2016). Nadalje, za maloljetne počinitelje navodi se kako imaju sedam puta veću vjerojatnost da će trebati posebne obrazovne programe nego učenici u javnim školama (Burke i Dalmage, 2016). Naime, prema Američkoj nacionalnoj mreži maloljetničkog pravosuđa (2016), procjenjuje se da 70% maloljetnih počinitelja ima poteškoće u učenju. Isto potvrđuje i Miller (2019), koja naglašava da između 30-70% učenika u sustavu maloljetničkog pravosuđa ima navedene poteškoće. Također, najveći broj maloljetnika koji se nalaze u ustanovi zbog počinjena kaznenog djela je u dobi od petnaest i pol godina, s tim da je prosječni nivo čitanja na razini četvrtog razreda osnovne škole (Twomey, 2008). Slični podaci dobiveni su i u jednoj američkoj studiji koja je pokazala kako 32% učenika u ustanovama za maloljetne počinitelje kaznenih djela čita na ili ispod razine četvrtog razreda, 27% na razini petog ili šestog razreda, 20% na razini sedmog ili osmog razreda te 21% na ili iznad razine devetog razreda (National Research Council i Institute of Medicine, 2001). Uz to, u kontekstu mentalnog zdravlja, veliki broj maloljetnih počinitelja zadovoljava dijagnostičke kriterije za najmanje jedan psihijatrijski poremećaj zbog kojeg bi trebali imati poseban program obrazovanja, odnosno istraživanja su pokazala da je taj postotak između 12% i 70% (Twomey, 2008).

S obzirom da u Republici Hrvatskoj veći dio populacije u odgojnim zavodima čine pripadnici romske nacionalne manjine, treba spomenuti i neke specifične poteškoće na koje oni nailaze. Naime, primjetno je kako je njihovo sudjelovanje u obrazovnom sustavu vrlo nisko (Marić i sur., 2015) te kako nailaze na velik broj poteškoća unutar obrazovnog sustava, a posebice im je teško udovoljiti zahtjevima školskih programa te očekivanim obrazovnim ishodima s obzirom da njihove stvarne mogućnosti i sposobnosti koje posjeduju nisu dovoljne za to

(Lapat i Šlezak, 2011). Također, Romi ne poznaju dovoljno hrvatski standardni jezik te stoga nisu dovoljno pripremljeni za praćenje školskog programa (Milić, 2007; prema Lapat i Šlezak, 2011). Osim toga, pripadnicima romske nacionalne manjine nedostaje afiniteta poput ograničenog sudjelovanja, niske motivacije, slabe razine napretka i uspjeha te onda vrlo često padaju i ponavljaju razrede u kritičnoj dobi (UNICEF, 2015). Nadalje, Tonković (2017) je u svom istraživanju za doktorski rad došla do rezultata koji pokazuju kako su romska djeca više spremna ići u školu ukoliko su i njihovi roditelji bili u sustavu obrazovanja.

Unatoč svim gore navedenim problemima u školovanju, istraživanja sugeriraju da obrazovni programi u ustanovama za maloljetne počinitelje kaznenih djela mogu poboljšati socijalne, kognitivne i životne vještine mladih nakon izlaska iz ustanove (Ho i Rocheleau, 2020).

U odnosu na školovanje maloljetnih počinitelja, u Republici Hrvatskoj ima vrlo malo istraživanja koja su se bavila tom temom. Maloić (2005) je provela istraživanje u Odgojnom zavodu u Turopolju te njezini rezultati pokazuju kako mladići dolaze u zavod s vrlo niskim obrazovnim statusom. Također, većina njih je u trenutku dolaska u odgojni zavod polazila osnovnu školu, a najviše ih je bilo upisano u osmi razred. Osim toga, manji broj mladića bio je nepismen, dok je jedna trećina njih završila osnovnu školu.

Na kraju, u kontekstu obrazovanja maloljetnih počinitelja valja spomenuti i Hirschijevu Teoriju kontrole devijantnog ponašanja (1969; prema Catalano i sur., 2004) prema kojoj se povezanost unutar socijalizacijske sredine poput škole ili obitelji sastoji od četiri elementa: (1) uključenost u sredinu; (2) privrženost ili afektivni odnosi; (3) ulaganje ili predanost sredini i (4) vjera u vrijednosti sredine/okruženja. Jednom kada se čvrsto uspostavi, društvena veza vrši neformalnu kontrolu nad ponašanjem, sprječavajući posebice devijantno ponašanje. Teorija kontrole dodaje da posvećenost školi i privrženost stvaraju neformalnu kontrolu koja smanjuje problematična ponašanja koja ometaju školski uspjeh.

6. METODOLOGIJA

6.1. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha diplomskog rada je steći uvid i opisati proces školovanja mladih u odgojnim zavodima te istražiti čimbenike koji su utjecali na tijek školovanja, a kako bi se identificirale smjernice za poticanje i zadržavanje mladih iz odgojnih zavoda u obrazovanju te prilagođavanje obrazovnih programa njihovim specifičnim potrebama i mogućnostima.

U skladu sa svrhom, cilj diplomskog rada jest istražiti i opisati tijek obrazovanja mladih u odgojnim zavodima, a iz toga proizlaze tri istraživačka pitanja:

1. Na koji način je tekao proces školovanja mladih u odgojnim zavodima?
2. Postoje li individualni ili okolinski čimbenici koji mogu otežati školovanje mladih u odgojnim zavodima?
3. Kakvo je obrazovanje članova obitelji mladih koji se nalaze u odgojnim zavodima?

6.2. Uzorak istraživanja

Uzorak u istraživanju sastojao se od ukupno 49 mladića i djevojaka koji se trenutno nalaze na izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod. U Odgojnom zavodu u Turopolju u trenutku prikupljanja podataka bilo je 40 mladića koji su već prošli dijagnostičku obradu koja se vrši dolaskom u zavod i koja traje od tri tjedna do mjesec dana. To bi značilo da su do tada prikupljeni njihovi dostupni podaci od različitih institucija te da su uključeni u daljnji proces školovanja. Podaci se nisu prikupljali za mladiće koji su u trenutku prikupljanja podataka bili na odjelu dijagnostike.

U istraživanje je uključeno svih 9 maloljetnica koje su u trenutku provedbe bile smještene u Odgojnom zavodu u Požegi.

6.3. Način prikupljanja i obrade podataka

Metoda prikupljanja podataka koja se koristila je analiza dokumentacije – osobnika. Posebna pozornost prilikom proučavanja osobnika u Odgojnom zavodu u Turopolju pridala se mapi u kojoj se nalazi socijalna anamneza te nalaz i mišljenje pedagoga, s obzirom da je pedagog dio stručnog tima koji se u najvećoj mjeri bavi područjem školovanja mladića. Uz to, velik broj informacija prikupljao se i iz dijela osobnika u kojem se nalaze podaci o postupanju za

vrijeme izvršavanja odgojne mjere te medicinska dokumentacija. Također, slično se provodilo u Odgojnom zavodu u Požegi gdje su se koristile omotnica za rješenje i socijalna anketa, mapa u kojoj se prati provedba pojedinačnog programa postupanja (konkretan dio – obrazovanje) te medicinska dokumentacija.

U svrhu sustavnog prikupljanja podataka izrađena je matrica koja se dijeli na šest dijelova:

1. *opći podaci* – ustanova, izvori iz kojih se prikupljaju podaci, dob maloljetnika/ce
2. *tijek obrazovanja do smještaja u odgojni zavod* – školski uspjeh te prijašnje intervencije prema maloljetniku/ci
3. *obrazovanje u odgojnom zavodu* – školski uspjeh te prilagodbe u obrazovanju
4. *nalazi stručnjaka* – postoje li određene dijagnoze/poteškoće
5. *informacije o roditeljima* – opći podaci, obrazovni status, zdravstveni status, prijašnje i sadašnje intervencije
6. *informacije o braći/sestrama* – opći podaci, obrazovni status, zdravstveni status, prijašnje i sadašnje intervencije.

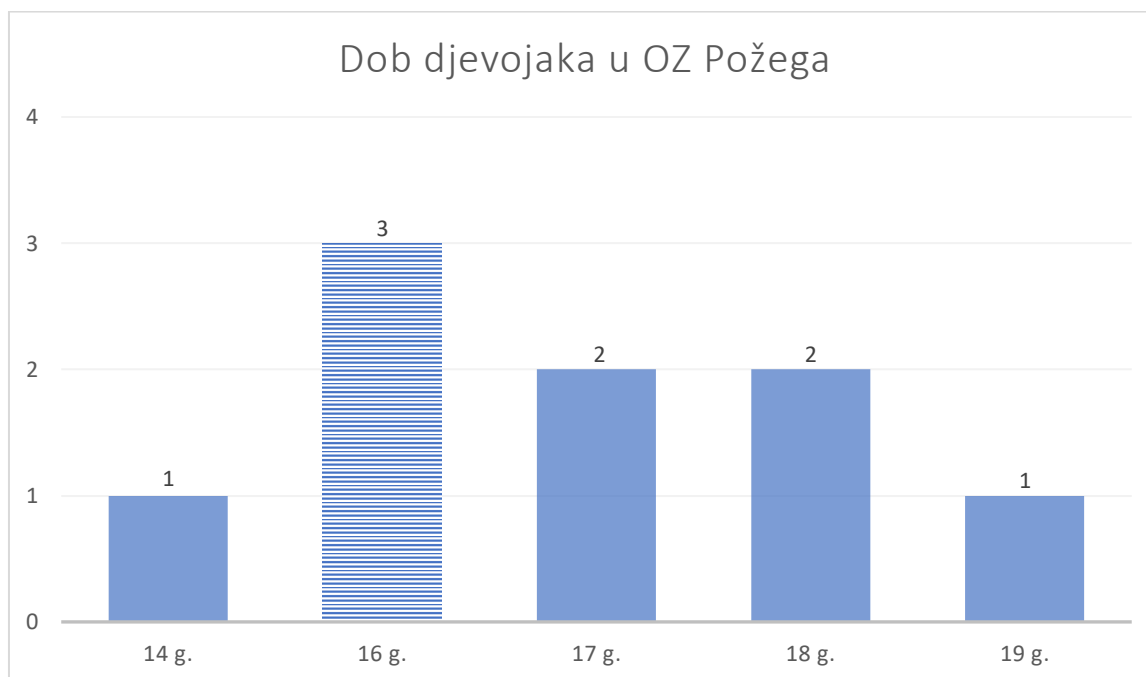
Podaci su se prikupljali tijekom travnja i lipnja 2023. godine odlaskom u odgojne zavode, iščitavanjem svih dostupnih informacija te njihovim bilježenjem u matricu. Nakon toga, zasebno su obrađivani podaci za djevojke i mladiće kroz grupiranje i sažimanje te traženje obrazaca u podacima. U nekim dijelovima analize korištene su frekvencije radi boljeg razumijevanja.

7. REZULTATI

7.1. Djevojke

7.1.1. Obilježja djevojaka u Odgojnom zavodu u Požegi

Dob djevojaka smještenih u Odgojnom zavodu u Požegi kreće se od 14 do 19 godina. Kao što se može vidjeti u *Grafikonu 1*, najveći broj djevojaka ima 16 godina.

Grafikon 1. – Dob djevojaka u Odgojnom zavodu u Požegi

Nadalje, kod djevojaka koje su smještene u odgojnom zavodu primjetna su agresivna ponašanja, odnosno česte prijetnje. Naime, kod samo jedne maloljetnice ne spominje se navedeno, niti da je ranije počinila neko kazneno djelo. S druge strane, kod čak šest djevojaka u dokumentaciji se navodi kako su sklone agresivnom ponašanju. Uz to zabilježena je sklonost seksualnom uznemiravanju ostalih korisnica tijekom prijašnjeg smještaja u drugim ustanovama te provocirajuće ponašanje prema odgajateljici i pravosudnom policajcu. Govoreći o spomenutim prijetnjama, djevojke bi se često služile nožem ili sjekirom te na taj način prijetile odgajateljicama, roditeljima, djelatnicima Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR) ili rodbini. Također, znale su prijetiti odgajateljicama da će im probušiti gume, prerezati kočnice te su čak zabilježene prijetnje smrću. Isto tako, što je i očekivano, primijećeno je kako su prije dolaska u zavod činile kaznena djela. U *Tablici 1* prikazana su kaznena djela koja su djevojke činile prije smještaja u odgojni zavod.

Tablica 1. – Počinjena kaznena djela prije dolaska u odgojni zavod

Kazneno djelo	Učestalost
KD protiv osobne slobode – prijetnja	tri djevojke (s time da je zabilježeno da je jedno prema službenoj osobi)
KD krađa	dvije djevojke
KD nasilja nad odgajateljicom	jedna djevojka
KD protiv života i tijela – teška tjelesna ozljeda	jedna djevojka
KD protiv braka, obitelji i djece – povreda djetetovih prava	jedna djevojka s time da je četiri puta počinila navedeno kazneno djelo

Zatim, kod gotovo svih djevojaka, konkretno njih sedam, zabilježeno je da su bile više puta hospitalizirane na odjelu dječje psihijatrije. Treba uzeti u obzir da od preostale dvije djevojke jedna ima psihijatrijsku dijagnozu bez podataka o hospitalizaciji, a kod samo jedne djevojke nema podataka o dijagnozama ili hospitalizacijama.

Nadalje, u osobnicima se navodi kako su dvije djevojke prijetile samoubojstvom, jedna iskazuje suicidalne namjere, tri djevojke se samoozljeđuju, a tri su imale pokušaj suicida. Navedeni podaci govore u prilog izraženim teškoćama u području psihičkog zdravlja maloljetnica.

Ako se osvrnemo na dijagnoze koje su postavljene, tu nailazimo na više njih. Naime, najzastupljenije su F92.9 – *Mješoviti poremećaj ophođenja i osjećaja* u 3 slučaja te F92.8 – *Ostali mješoviti poremećaji ponašanja i emocija* u dva slučaja. Još neke dijagnoze koje se spominju su: *Akutni psihotični poremećaj*; *Ostali akutni i prolazni psihotični poremećaj*; *Specifični poremećaj ličnosti*; *Emocionalni poremećaji u adolescenciji*; *Separacijska anksioznost* te *Sindrom zlostavljanja*. Uz to, u nalazima se često navode dijagnoze koje u sebi imaju slovo Z što prema MKB-11 (WHO, 2022) označava čimbenike s utjecajem na zdravstveni status i kontakt sa zdravstvenim ustanovama. One koje su zabilježene u podacima nalaze se u kategoriji Z55 – Z65, koja se odnosi na osobe ugrožene zbog socioekonomskih i psihosocijalnih okolnosti. Konkretno, spominje se Z61.2 – *Promjena strukture odnosa u obitelji za vrijeme djetinjstva*; Z61.7 – *Zastrašujući događaji u djetinjstvu* te Z62.8 – *Neadekvatni odgojni postupci*. Prve dvije dijagnoze (imaju broj 61) podrazumijevaju teškoće

vezane uz negativne događaje u djetinjstvu, dok se zadnja (ima broj 62) odnosi na druge probleme u vezi s odgojem djeteta.

Djevojkama je tijekom izvršavanja odgojne mjere omogućeno da redovito odlaze na preglede kod psihijatra te se svakodnevno kontrolira uzimanje propisane terapije. Kod dvije djevojke zabilježeno je da uzimaju farmakoterapiju, dok se za ostale maloljetnice u dokumentaciji ne nalaze takvi podaci. Isto tako, jednoj djevojci omogućen je odlazak neuropedijatru zbog specifičnih neuromotoričkih smetnji.

Važno je spomenuti i kako su jednoj djevojci uz odgojni zavod izrečene i posebne obveze – *da se uz suglasnost zakonskog zastupnika podvrgne stručnomedicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti te da se uključi u tretman psihijatrijskog liječenja koji je neophodan radi otklanjanja opasnosti za sebe i okolinu.*

Što se tiče kognitivnih i intelektualnih sposobnosti djevojaka, tu se također pronalaze šarolike informacije. Za jednu maloljetnicu navodi se kako postiže ispodprosječan rezultat na testu kognitivnih sposobnosti, a za drugu da ima uredne kognitivne funkcije. Nadalje, za dvije djevojke stoji da imaju prosječne sposobnosti, a za jednu da posjeduje visoki intelektualni kapacitet.

Za tri djevojke zabilježeno je da su konzumirale psihoaktivna sredstva. Jedna maloljetnica navodi kako je povremeno konzumirala psihoaktivne tvari te joj je dogovoreno savjetovanje kod liječnice, no ona se nije odazivala na termine. Druga djevojka zloupotrebljavala je psihoaktivne tvari, a treća je bila zatečena pod utjecajem opojnih sredstva te je tada bila hospitalizirana u općoj bolnici zbog sumnje na intoksikaciju sintetskim kanabinoidima.

Od drugih specifičnih obilježja, važno je napomenuti da jedna djevojka ima dijete.

7.1.2. Ranije intervencije prema djevojkama

Gotovo svim djevojkama upućivanje u odgojni zavod nije prva institucija izvanobiteljskog smještaja s kojom se susreću. Kod samo jedne djevojke ne pronalaze se zapisi o ranijem smještaju izvan obitelji, već se samo navodi da se više puta selila s obzirom da je majka često mijenjala partnere. Osim toga, primjetno je da su djevojke prošle veći broj institucija, odnosno učestalost se kreće od jedne do čak šest promjena smještaja. Najviše njih, konkretno pet djevojaka, bilo je upućeno na odjel timske procjene u dom za odgoj djece i mladeži te su bile korisnice centara za pružanje usluga u zajednici. U većini slučajeva ne navode se razlozi

upućivanja na cjelodnevnu timsku procjenu, no neki koji se spominju su problemi u ponašanju te loša obiteljska situacija. Također, dvije djevojke bile su na multidisciplinarnoj obradi u Poliklinici za zaštitu djece i mladih s ciljem dobivanja mišljenja i nalaza što je u najboljem interesu djeteta za daljnje postupanje. Nadalje, četiri djevojke imaju iskustvo boravka u udomiteljskoj obitelji, a isto toliko ih je bilo smješteno u dom za odgoj djece i mladeži, dok su tri bile u dječjem domu. U kontekstu smještaja u domu za odgoj djece i mladeži zabilježena su tri bijega od strane različitih djevojaka. Sljedeće što se spominje jest usluga poludnevnog boravka za dvije djevojke. Osim svega navedenog, među podacima pronalazi se jedan smještaj u organizirano stanovanje te stavljanje pod skrbništvo s obzirom da su roditelji lišeni svojih prava, a djevojka je kasnije posvojena. Isto tako, za jednu maloljetnicu spominje se boravak u sigurnoj kući s majkom i ostalom braćom i sestrama, no ne navodi se razlog. Uz to, dvije djevojke su posvojene nakon višestrukih promjena smještaja i skrbi.

Još jedna zanimljivost među podacima jest kako je za pet djevojaka bio izrečen istražni zatvor te su ondje provele neko vrijeme prije upućivanja u odgojni zavod.

U grafikonu u nastavku (*Grafikon 2*) može se vidjeti sažeti prikaz svega navedenog.

Grafikon 2. – *Ranije intervencije prema djevojkama*

7.1.3. Ranije intervencije Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema obitelji

Proučavajući dokumentaciju može se vidjeti kako su gotovo sve djevojke, odnosno njihove obitelji, u višegodišnjem tretmanu HZSR. Samo za dvije djevojke nisu pronađeni nikakvi podaci o prijašnjim ili trenutnim intervencijama.

Mjere koje su bile izricane od strane HZSR su:

- *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi*
- *Mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi*
- *Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi*
- *Pomoć u vidu savjetovanja i pomaganja obitelji*
- *Pravo na socijalnu uslugu savjetovanja i pomaganja obitelji*
- *Pravo na socijalnu uslugu savjetovanja i pomaganja putem mobilnog tima*
- *Pravo na posvojenje*
- *Jednokratne naknade*
- *Mjera žurnog izdvajanja i smještaja izvan vlastite obitelji*
- *Oduzimanje prava roditeljima da žive s djecom i da ih odgajaju*
- *Lišavanje roditeljske skrbi.*

Najčešće izrečena mjera jest *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi* kod tri obitelji. Slijedi *Mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi* koja je bila dva puta izrečena. Osim toga, u dva slučaja izrečene su mjere povezane s *posvojenjem i lišavanjem roditeljske skrbi*. Također, postupak za *oduzimanje prava roditeljima da žive s djecom i da ih odgajaju* bio je pokrenut u jednom slučaju s time da je obustavljen. S druge strane, za jednu obitelj trenutno se vodi postupak za *Lišavanje roditeljske skrbi* te je to jedini zapis o trenutnim intervencijama HZSR. Sve ostale mjere koje su gore navedene, a nisu dodatno spomenute, izrečene su u jednom slučaju.

Razlozi zbog kojih je HZSR trebao reagirati su višestruki. Naime, neki roditelji nisu pridonosili uzdržavanju djece ili nisu osiguravali osnovne životne potrebe te su na taj način ugrozili njihov psihofizički razvoj. Također, zaprimljene su prijave o zanemarivanju djece ili je došlo do višestrukih pogrešaka i propusta u skrbi o djeci. Osim toga, neki roditelji su sami tražili pomoć HZSR jer nisu mogli uspostaviti autoritet, imali su poteškoća u dogovaranju pravila te se nisu znali nositi s problemima u ponašanju i impulzivnim reakcijama koje je njihovo dijete ispoljavalo. Uz sve navedeno, kod dvije obitelji bilježi se da su bile u procesu

pripreme za posvojenje djeteta što je također mjera koju izriče HZSR. Još jedna situacija zbog koje je HZSR trebao reagirati jest izloženost fizičkom kažnjavanju ili nasilničkom ponašanju koje je bilo od strane oca, majke, bake ili posvojiteljice.

Iz dostupne dokumentacije kod samo jedne djevojke nalaze se podaci o intervencijama prema njezinim roditeljima, odnosno podatak o smještaju majke u odgojni ustanovu zbog počinjenja kaznenih djela. Također, kasnije su oba roditelja izdržavala kaznu zatvora zbog čega je HZSR trebao intervenirati u obitelji.

7.1.4. Obilježja roditelja

U većini slučajeva bilo je moguće pronaći podatke o obrazovnom statusu roditelja djevojaka smještenih u odgojni zavod. Rezultati variraju od toga da roditelji nemaju završeno obrazovanje do toga da jedna majka, koja je posvojiteljica, ima završen fakultet.

Specifičnije, obrazovni status majki je sljedeći:

- nema završeno obrazovanje, ali zna čitati i pisati (1)
- završila je jedan razred osnovne škole i gotovo je nepismena (1)
- završena 4 razreda osnovne škole (1)
- završena samo osnovna škola (2)
- završena srednja škola – prehrambena (1)
- završen fakultet (1)
- završen tečaj za njegovateljicu i maserku (prekvalifikacija) (1).

Slična podjela može se napraviti i za očeve:

- nema završeno obrazovanje, potpisuje ga supruga iako govori da je pismen (1)
- završena 4 razreda osnovne škole (1)
- završena srednja škola (3) – stolar, strojarski tehničar, automehaničar
- završena prekvalifikacija za prometnog tehničara – vozača (1).

Nadalje, nakon obrazovanja valja navesti i podatke u vezi zaposlenja roditelja, iako se o njima nešto manje zna. U tom pogledu, također se pronalaze šaroliki podaci. Naime, jedna majka

nikada nije zasnivala radni odnos, a druga je u invalidskoj mirovini zbog ozljede na radu. Za dvije se navodi kako su zaposlene – kao spremačica i kao direktorica poduzeća.

Što se tiče očeva, jedan nikada nije zasnivao radni odnos, a drugi radi u Njemačkoj, no ne navodi se na kakvom poslu. Zatim, trojica očeva su zaposleni – na poslovima kao priređivač izolacije, kao automehaničar te treći u firmi, ali ne navodi se opis posla.

Osim toga, podaci o zdravstvenom statusu roditelja pronađeni su u dokumentaciji u samo dva slučaja. U jednom već spomenutom je majka u invalidskoj mirovini zbog ozljede na radu, a druga majka boluje od dijabetesa te je na terapiji inzulinom, no to je ne sprječava da obavlja posao.

Također, proučavajući podatke o obiteljskoj situaciji, primjetno je kako djevojke u većini slučajeva dolaze iz obitelji u kojima je došlo do razvoda ili se radi o izvanbračnoj zajednici. Drugim riječima, četvero roditelja se razvelo, s time da se u jednom slučaju radi o izvanbračnoj zajednici. Također, dvije djevojke imaju očuha, a jedna ima pomajku.

7.1.5. Obilježja braće i sestara

Što se tiče podataka koji se odnose na braću i sestre te njihov obrazovni status, poteškoće koje imaju i činjenicu jesu li bili ili su trenutno korisnici nekih intervencija, njih nema puno. Naime, sve djevojke imaju braću, sestre ili polubrata i polusestru. Za samo jednu djevojku ne navode se nikakvi podaci o tome. Iz *Tablice 2* može se vidjeti kako većina djevojaka dolazi iz mnogobrojnih obitelji te kako obrazovni status braće i sestara varira. Jedan brat ima završeno osnovnoškolsko obrazovanje, dok su ostala braća i sestre učenici osnovne škole ili su od nje odustali. Također, nekoliko braće su još uvijek djeca predškolske dobi te stoga trenutno ne pohađaju školu.

Podataka o zdravstvenom statusu i socijalno-zaštitnim intervencijama gotovo da nema, odnosno oni se pronalaze u samo jednom do dva slučaja (u *Tablici 2* označeni su zvjezdicom pored rednog broja djevojke).

Tablica 2. – *Obrazovanje, zdravstveni status i intervencije braće/sestara*

Djevojka	Braća/sestre	Obrazovanje/zdravstveni status/intervencije
1*	1 sestra i 2 polusestre	Nema podataka o obrazovanju, ali navodi se kako su dobrog zdravlja i ne konzumiraju alkohol.

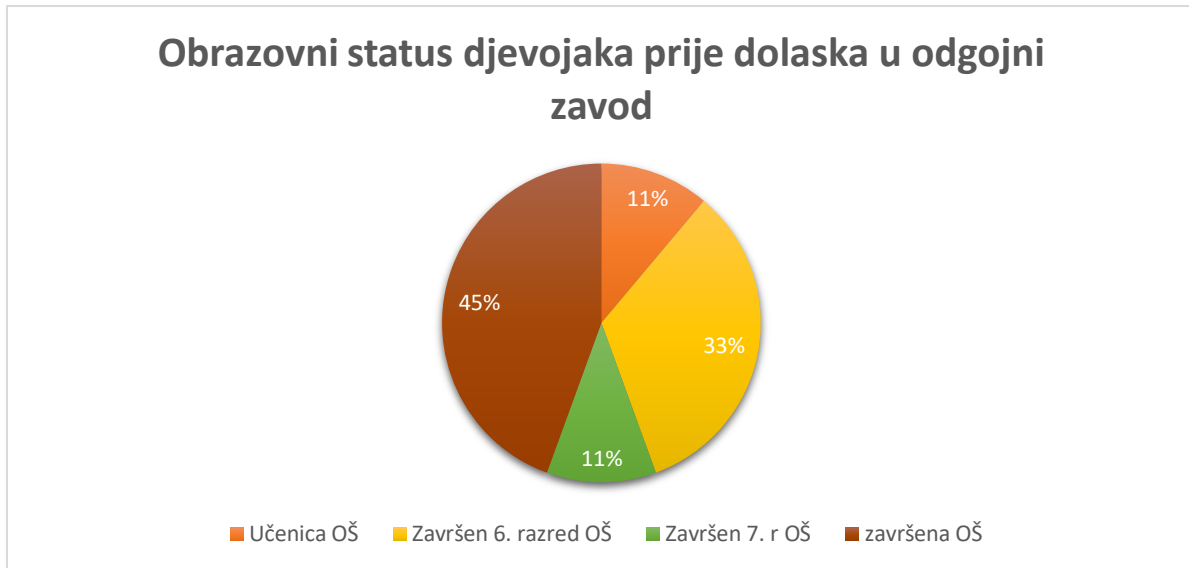
2	8 braće i sestara, ali je ona posvojena	Nema nikakvih podataka o obrazovanju niti zdravstvenom statusu bioloških braće/sestara, a posvojitelji ne mogu imati svoju djecu.
3	/	/
4*	6 braće i 3 sestre	- Jedan brat završio je osnovnu školu te upisao srednju, no ubrzo je napustio školovanje. - Jedna sestra je završila 7 razreda osnovne škole i tada odustala od daljnjeg obrazovanja. - Za jednog brata nema podataka. - Dvoje braće su još uvijek djeca pa ne idu u školu. - Ostala braća i sestre su učenici osnovne škole (3., 4., 7. i 8. razred). - Za stariju djecu se navodi kako su zbog problema u ponašanju bili u tretmanu HZSR. - Dvojica braće bila su upućena na izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu. - Jedna sestra je bila više puta u udomiteljskoj obitelji. - Jedna sestra je sklopila izvanbračnu zajednicu te rodila troje djece koja su joj oduzeta i smještena u udomiteljsku obitelj. - Jednom bratu je trenutno priznato pravo na uslugu privremenog smještaja u dom za odgoj djece i mladeži radi provođenja kraćih rehabilitacijskih programa.
5	1 polusestra	Nema nikakvih podataka o obrazovanju niti zdravstvenom statusu.
6	2 brata i 2 sestre	Prema dostupnim podacima jedan brat je učenik 2. razreda, a sestra 5. razreda osnovne škole.

7	1 biološka sestra i 1 brat po posvojenju	Nema nikakvih podataka o obrazovanju niti zdravstvenom statusu.
8*	2 brata i 3 sestre	- Braća su učenici 6. i 7. razreda osnovne škole. - Jedna sestra je učenica 4. razreda osnovne škole, druga je upućena na ponavljanje 2. razreda, a trećoj je odobrena odgoda upisa u 1. razred osnovne škole. - Jedan brat bio je hospitaliziran u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež te je bio na procjeni u domu za odgoj djece i mladeži. - Trenutno se tri sestre i jedan brat nalaze na smještaju u udomiteljskoj obitelji, a još jedan brat je u odgojnom domu.
9	2 brata i 4 sestre	- Tri sestre i jedan brat nemaju završeno nikakvo obrazovanje. - Jedna sestra je učenica 7. razreda osnovne škole. - Jedan brat je završio 1. razred osnovne škole s odličnim uspjehom.

7.1.6. Obrazovanje djevojaka prije dolaska u odgojni zavod

Sve djevojke su prije izricanja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod bile učenice ili su završile osnovnu školu (*Grafikon 3*). Treba napomenuti kako je jedna djevojka upisala srednju školu za zanimanje krojačice, no ostala je neocijenjena zbog velikog broja neopravdanih izostanaka te je nakon toga prekinula obrazovanje.

Obrazovni status djevojaka prije dolaska u odgojni zavod

Grafikon 3. – Obrazovni status djevojaka prije dolaska u odgojni zavod

Uz to, promatrao se i uspjeh u obrazovanju. Čak pet djevojaka imalo je dobar uspjeh, jedna vrlo dobar te jedna dovoljan. Za jednu djevojke treba staviti naglasak kako je završila treći razred osnovne glazbene škole i to s vrlo dobrim uspjehom, dok je druga bila upisana u Umjetničku školu za ples i balet.

Također, primjetno je kako su četiri djevojke trebale ponavljati jedan od razreda u osnovnoj školi. Za samo jednu djevojku navodi se kako je imala loše vladanje, a dvjema su izrečene pedagoške mjere – ukor te opomena pred isključenje zbog neopravdanog izostajanja s nastave. Nadalje, kada je riječ o prilagođenim i individualiziranim programima obrazovanja, iz podataka u dokumentaciji vidljivo je kako su se dvije djevojke školovale uz individualizaciju sadržaja, a jedna prema prilagođenom programu. Uz to, jedna maloljetnica bila je u tretmanu logopeda.

Još neke poteškoće u obrazovanju koje su se mogle iščitati odnose se na neredovito pohađanje nastave, neizvršavanje školskih obaveza te ispade u školi, no nema podataka o kakvim ispadima se konkretno radilo.

Isto tako, s obzirom da je većina djevojaka bila izdvojena iz obitelji te višekratno mijenjala oblik smještaja, može se pretpostaviti da su uslijed toga mijenjale i školu koju su pohađale, iako se takvi podaci navode za samo tri djevojke.

7.1.7. Obrazovanje djevojaka u odgojnom zavodu

Po dolasku u odgojni zavod s djevojkama se radilo na nastavku njihova obrazovanja. Jedna maloljetnica učenica je osnovne škole izvan zavoda, no ne navodi se kojeg razreda. Zatim, za dvije djevojke pokrenuta je procedura upisa u sedmi razred osnovne škole po programu za obrazovanje odraslih pri Pučkom otvorenom učilištu te se ove godine očekuje njihovo uključivanje. Nadalje, jedna djevojka je po dolasku u odgojni zavod završila sedmi razred, a trenutno završava osmi razred osnovne škole, odnosno potrebno je da položi još jedan ispit te je za nju već poslan zahtjev za daljnje obrazovanje izvan zavoda za zanimanje kuhara. Isto tako, jedna djevojka završila je svoje osnovnoškolsko obrazovanje u zavodu te je nakon toga pri Pučkom otvorenom učilištu upisala program osposobljavanja za kuhara. Osim toga, po dolasku u odgojni zavod četiri djevojke imale su završenu osnovnu školu te zakonski nisu dužne nastaviti svoje školovanje, no sve su upisale program osposobljavanja za jednostavne poslove: jedna je upisana za zanimanje vrtlara, druga za slastičara, za treću je pokrenuta procedura upisa za pomoćnog kuhara, a četvrta je osposobljena za pomoćnog kuhara.

Vrlo je malo podataka u dokumentaciji o uspjehu tijekom trenutnog školovanja. Jedna djevojka bila je upisana u srednju školu za zanimanje stolara, no pala je razred zbog pet negativno zaključenih ocjena iz strukovnih predmeta. Nakon toga, ista djevojka upisana je u program osposobljavanja za vrtlara gdje je položila jedan ispit i suradljiva je, no trenutno se nalazi u zatvorskoj bolnici te zbog toga nije u mogućnosti pohađati nastavu. Nadalje, jedna maloljetnica završava osnovnu školu s vrlo dobrim uspjehom. Zatim, za tri djevojke pokrenute su procedure upisa te stoga trenutno ne pohađaju školu. Isto tako, jedna djevojka koja je već osposobljena za zanimanje kuhara nema volje i interesa za daljnje srednjoškolsko obrazovanje.

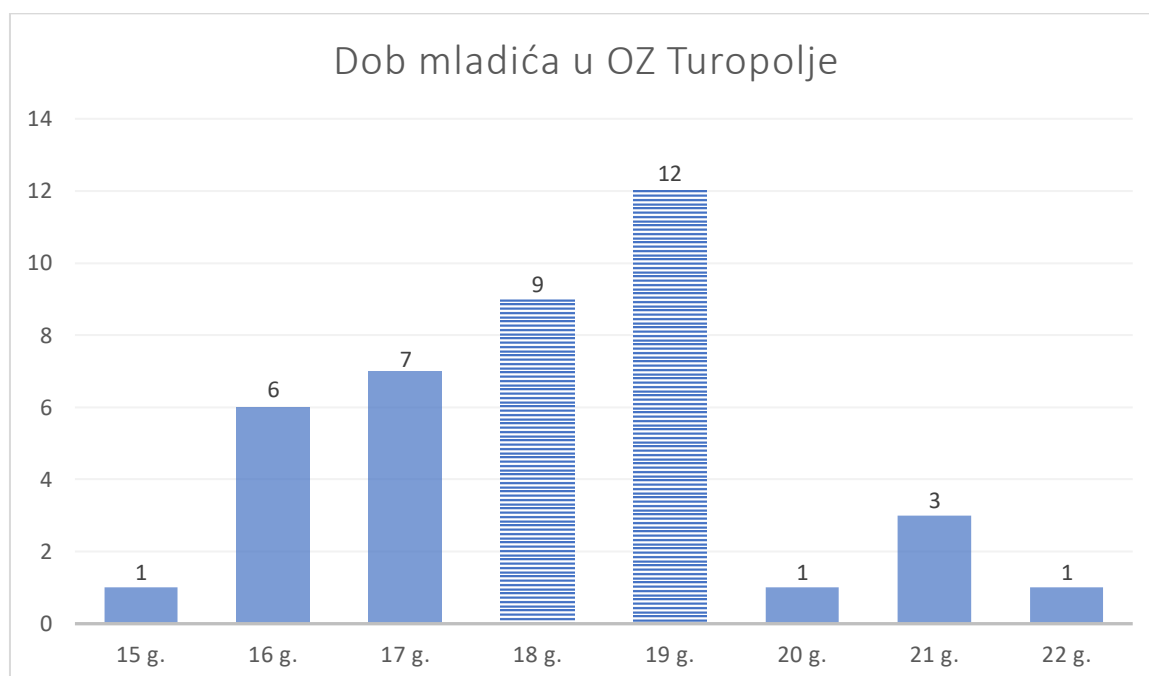
Još neki segmenti koji mogu doprinijeti (ne)uspjehu u školovanju, a koje je bilo moguće pronaći u podacima, odnose se na odnos djevojaka prema školskim obavezama, njihove sposobnosti te općenito ponašanje. Za prvi segment pronašli su se podaci kako manji broj djevojaka neredovito pohađa nastavu ili je ometa, nemarne su prema izvršavanju školskih obaveza i nastoje ih izbjeći te je kod jedne djevojke zabilježena nereálnost kada su u pitanju količina gradiva i učenje. Tome doprinosi i sklonost izbjegavanju zaduženja te nedostatak motivacije za rad. S druge strane, jedna djevojka vrlo je odgovorna prema školskim obavezama i trudi se dobiti što bolju ocjenu. Nadalje, u jednom slučaju zabilježeno je kako su potrebne pomoć, podrška i poticaj kod učenja te kako je zbog slabog predznanja potrebna

pomoć odgajateljice u savladavanju težeg gradiva. Uz sve to, kao obilježja djevojaka koja dodatno mogu otežati školsko funkcioniranje spominju se: impulzivnost, nestabilno raspoloženje, nesuradljivost, nepoštivanje autoriteta te manipulativnost. Isto tako, kod tri djevojke navodi se kako su nekritične prema svom ponašanju.

7.2. Mladići

7.2.1. Obilježja mladića u Odgojnom zavodu u Turopolju

Dob mladića smještenih u Odgojnom zavodu u Turopolju kreće se od 15 do 22 godine. Kao što se može vidjeti u *Grafikonu 4*, najveći broj čine mladići u dobi između 18 i 19 godina.

Grafikon 4. – Dob mladića u Odgojnom zavodu u Turopolju

Nadalje, očekivano je kako postoje podaci o ranijim kaznenim djelima, no oni u većini slučajeva nisu pronađeni. Za one za koje se u dokumentaciji spominje kako su ranije bili skloni činiti kaznena djela spominje se da su počinili: KD prijetnje, KD protiv života i tijela (nasilje prema sestri), KD protiv imovine te vožnja automobila bez vozačke dozvole. U skladu s tim, jasno je da su bile izricane posebne obveze ili odgojne mjere.

Specifičnije, ranije izrečene posebne obveze su:

- da se ispriča oštećeniku (1)

- *da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (4)*
- *da se uključi u pojedinačni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (3)*
- *da ustraje u školovanju do završetka osnovnoškolskog obrazovanja (1)*
- *da se podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (1).*

Također, konkretne izrečene odgojne mjere su:

- *upućivanja u disciplinski centar (1)*
- *upućivanja u odgojnu ustanovu (3)*
- *upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu (2).*

Osim toga, podaci pokazuju kako je u više slučajeva izrečen sudski ukor, a jednom maloljetniku je umjesto istražnog zatvora određena mjera privremenog smještaja u ustanovu socijalne skrbi, konkretno odjel Disciplinskog centra.

Važno je spomenuti i kako je jednom mladiću izrečen pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora, dok je drugi neko vrijeme proveo u maloljetničkom zatvoru. Također, dvojica mladića koji se trenutno nalaze u odgojnom zavodu uz tu odgojnu mjeru imaju izrečenu i sigurnosnu mjeru – *obvezan psihosocijalni tretman te liječenje od ovisnosti*.

Uz to, pronađeni su podaci kako je prema odluci HZSR jedan maloljetnik bio stavljen pod nadzor HZSR, a drugi je bio uključen u savjetovalište.

U dokumentaciji nalazi se malo zapisa o agresivnom ponašanju, no uglavnom se radi o fizičkom i verbalnom nasilju prema roditeljima. Također, kod pojedinih mladića, pronalaze se podaci o problemima sa samokontrolom, sklonosti provociranju drugih te nekim oblicima autoagresivnog ponašanja. Osim toga, spominje se i česti nemir te nesamostalnost i nedovoljna ustrajnost u radu.

Zatim, kod 17 mladića smještenih u odgojni zavod zabilježene su postavljene dijagnoze. One su višestruke te podijeljene u nekoliko kategorija: (1) problemi s govorom; (2) emocionalni problemi; (3) problemi u vezi s konzumacijom psihoaktivnih tvari te (4) ostalo. Popis svih pronađenih dijagnoza može se vidjeti u *Tablici 3*. Također, primjetno je kako se one

uglavnom ne ponavljaju, a najčešće postavljena dijagnoza je F92.8 – *Poremećaj ponašanja i prilagodbe* te F43.2 – *Poremećaj prilagodbe*.

Tablica 3. – *Dijagnoze postavljene mladića u OZ u Turopolju*

Problemi s govorom	
F80.9 – <i>Nedovoljno razvijen govor (usporeni razvoj govora)</i>	1
<i>Dyslalia</i>	1
<i>Specifični poremećaji razvoja govora i jezika</i>	1
<i>Disleksija</i>	1
Emocionalni problemi	
F41.2 – <i>Anksiozno depresivni poremećaj</i>	1
F43.2 – <i>Poremećaj prilagodbe</i>	4*
F60.2 – <i>Dissocijalni poremećaj ličnosti</i>	2
F61 – <i>Mješoviti poremećaj ličnosti (granični s dissocijalnim značajkama)</i>	1
F91.1 – <i>Poremećaji u ponašanju</i>	1
F91.8 – <i>Ostali poremećaji ponašanja</i>	1
F92 – <i>Mješoviti poremećaji ponašanja i osjećaja</i>	2
F92.8 – <i>Poremećaj ponašanja i prilagodbe</i>	7*
<i>Emocionalni poremećaji s početkom u djetinjstvu</i>	1
<i>Psihička bolest III. stupnja</i>	1
<i>Hiperkinetički poremećaj ophođenja</i>	1
Problemi u vezi s konzumacijom psihoaktivnih tvari	
F12.1 – <i>Poremećaji u ponašanju uzrokovani zlouporabom kanabinoida</i>	2
F19.1 – <i>Zlouporaba više PAT</i>	3
F19.21 – <i>Ovisnost o više PAT</i>	1
Ostalo	
X69 – <i>Namjerno samootrovanje štetnim tvarima</i>	1
<i>Epilepsija</i>	1
<i>ADHD</i>	2
F51 – <i>Neorganski poremećaji spavanja</i>	1
<i>Noćna enureza</i>	1

<i>ozljeda glave u prometnoj nesreći s četiri godine</i>	1
<i>I10 – Arterijska hipertenzija</i>	1
<i>F06.7 – Organska disfunkcija SŽS-a</i>	1
<i>M41 – Skolioza</i>	1
<i>Z61.8 – Negativni doživljaji u djetinjstvu</i>	1
<i>Z62.8 – Odgojni problemi</i>	2

Uz to, u dokumentaciji pronađeni su podaci kako je šest mladića više puta bilo hospitalizirano u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež, četvorica su bila na Odjelu dječje i adolescentne psihijatrije te je jedan bio uključen u tretman Psihijatrijske bolnice za djecu i mladež. Također, za trojicu mladića nalaze se podaci kako redovito uzimaju propisanu terapiju te odlaze psihijatru na preglede. Za jednog mladića navodi se kako je pokušao suicid.

U osobnicima su pronađeni i podaci o intelektualnim sposobnostima mladića u odgojnom zavodu, kao i poteškoćama koje kod njih postoje. Nije moguće primijetiti određeni obrazac jer se problemi navode uglavnom u pojedinačnim slučajevima.

Konkretno, spominju se:

- snižene ili ispodprosječne intelektualne sposobnosti (uključujući laku mentalnu retardaciju)
- maloljetnik ima dovoljno kapaciteta
- postojanje mentalnih, ali ne intelektualnih oštećenja
- oštećenja funkcionalnih sposobnosti II. stupnja uz potrebu pomoći druge osobe u svakodnevnom funkcioniranju kao i boravka u strukturiranoj sredini
- postojanje težeg invaliditeta
- motoričke sposobnosti nisu u skladu s dobi
- socijalna nezrelost.

Još jedan proučavani aspekt odnosi se na konzumaciju psihoaktivnih sredstava. Podaci govore kako gotovo polovica mladića konzumira različita sredstva ovisnosti. Najčešće se spominju cigarete i marihuana, no postoje podaci i o alkoholu i težim drogama, no ne navodi se kojima. Zabrinjavajuće je kako su dvojica mladića počela s konzumacijom psihoaktivnih tvari od rane dobi, odnosno oko desete godine života te je jedan u toj dobi bio na triježnjenju u općoj bolnici. Također, zabilježen je jedan slučaj predoziranja zbog čega je bila potrebna

hospitalizacija, dok su četvorica mladića bila uključena u jedan od oblika savjetovanja/tretmana za ovisnike.

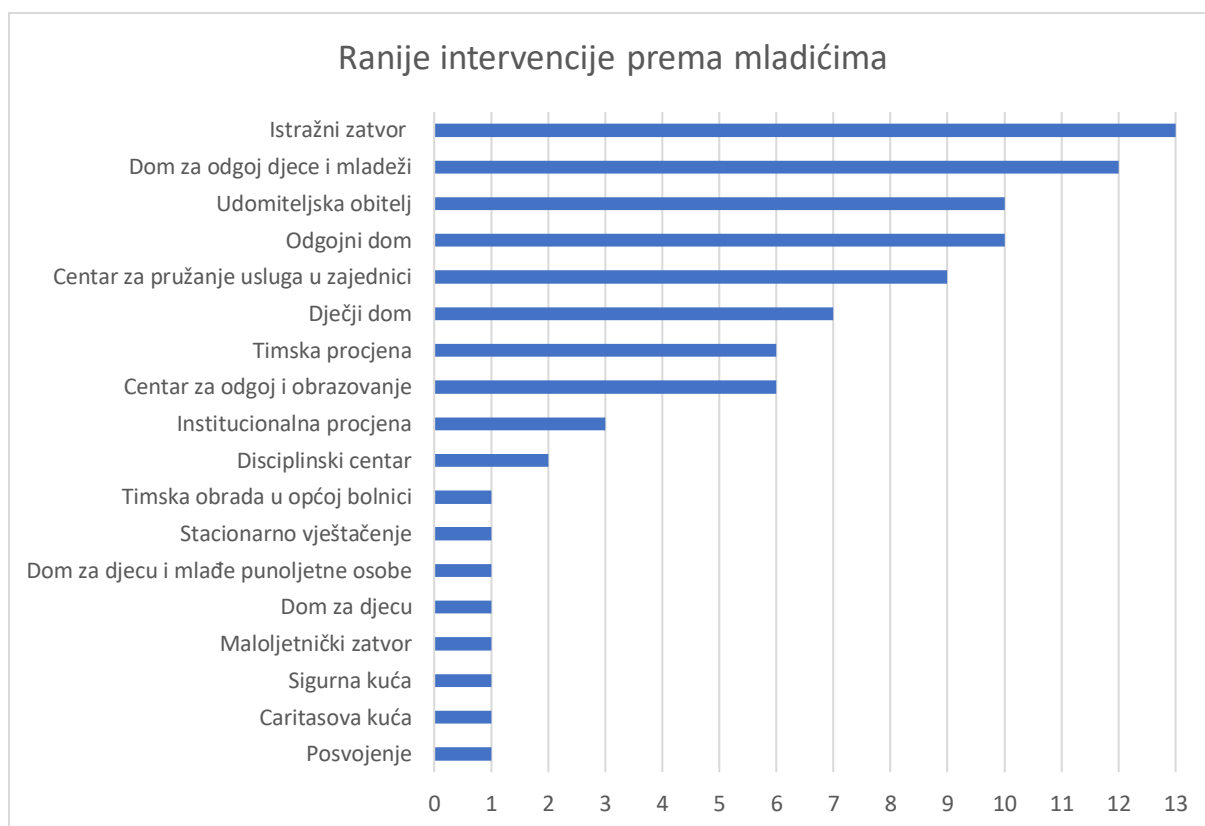
Kao specifično obilježje, važno je napomenuti kako petorica mladića imaju djecu.

7.2.2. Ranije intervencije prema mladićima

Podaci iz dokumentacije ukazuju kako je većina mladića prije dolaska u odgojni zavod bila u jednoj od ustanova socijalne skrbi te se pronalaze podaci o širokom spektru prijašnjih intervencija. Njih jedanaest bilo je na dijagnostičkoj obradi ili procjeni u različitim ustanovama od kojih se spominju timska procjena u domu za odgoj djece i mladeži ili u centru za pružanje usluga u zajednici; institucionalna procjena u centru za odgoj i obrazovanje ili u domu za odgoj djece i mladeži; stacionarno vještačenje u domu za odgoj djece i mladeži te timska obrada u općoj bolnici od strane psihijatra, logopeda i neurologa. U gotovo svim slučajevima među podacima nisu navedeni razlozi upućivanja na dijagnostičku obradu. Nadalje, učestalost promjene smještaja kreće se između jedne do čak osam promjena. Najveći broj mladića bio je u istražnom zatvoru što nije iznenađujuća činjenica s obzirom da se u odgojni zavod upućuje za teža kaznena djela kojima često prethodi istražni zatvor. Sljedeća ustanova jest dom za odgoj djece i mladeži u kojem je boravilo dvanaest maloljetnika. Također, veći broj mladića bio je u udomiteljskoj obitelji ili odgojnom domu. Slijede, centar za pružanje usluga u zajednici, dječji dom, centar za odgoj i obrazovanje te disciplinski centar. Što se tiče odgojnog doma i centra za odgoj i obrazovanje, dio maloljetnika bio je ondje smješten zbog počinjenog kaznenog djela, odnosno izrečene odgojne mjere, dok im je disciplinski centar bio izrečen umjesto istražnog zatvora. Još neke od institucija u kojima su mladići bili smješteni su dom za djecu i mlađe punoljetne osobe, dom za djecu, maloljetnički zatvor, sigurna kuća te Caritasova kuća. Isto tako, za jednog mladića navodi se podatak da je posvojen.

Zanimljivo je primijetiti kako je u dokumentaciji zabilježen samo jedan bijeg u ranijem smještaju.

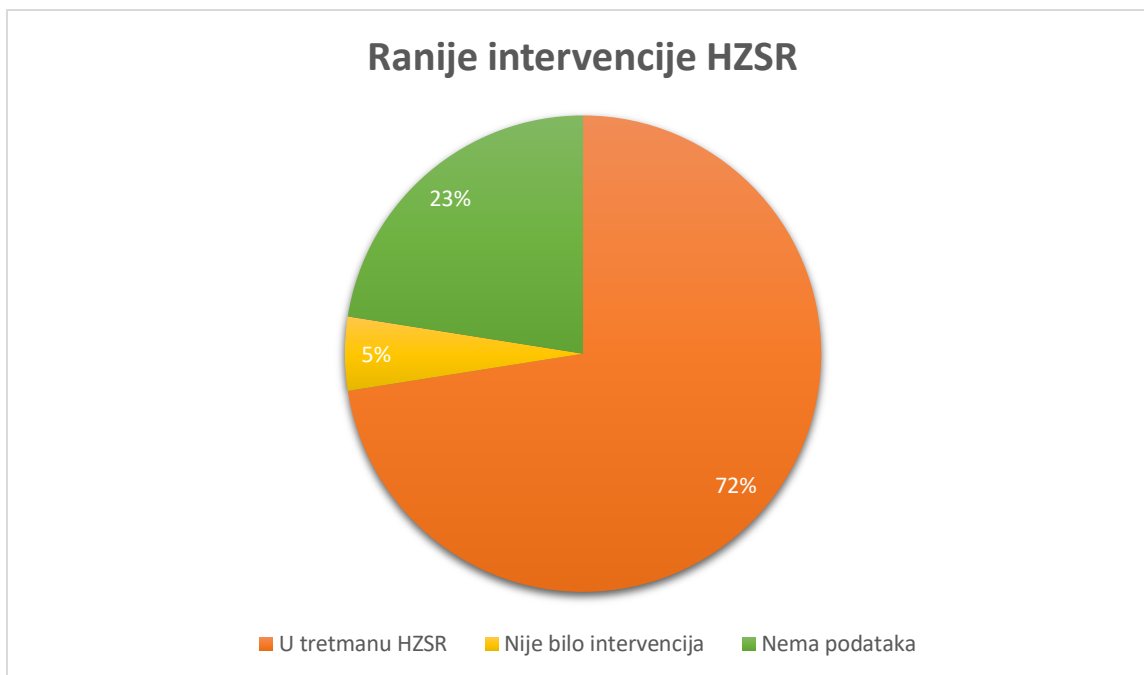
U nastavku slijedi *Grafikon 5* koji slikovito prikazuje ranije opisano.

Grafikon 5. – Ranije intervencije prema mladićima

7.2.3. Ranije intervencije Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema obitelji

Kod podataka iz osobnika mladića smještenih u odgojnom zavodu primjetno je kako je većina njih ili njihovih obitelji u višegodišnjem tretmanu HZSR. Navedeno se može vidjeti u *Grafikonu 6*, s time da za devetero maloljetnika nema podataka o intervencijama, dok se za dvije obitelji pronalazi kako prema njima do sada nisu izricane mjere obiteljsko pravne zaštite niti su poduzimane intervencije, a nisu ni primatelji materijalnih oblika pomoći.

Grafikon 6. – *Ranije intervencije HZSR prema obiteljima mladića*

U dokumentaciji pronalazi se veliki broj mjera ili oblika pomoći koji su izrečeni obiteljima od strane HZSR:

- *Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece* (1)
- *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi* (7)
- *Mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi* (7)
- *Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi* (3)
- *Mjera nadzora nad kontaktiranjem s djecom* (1)
- *Pomoć u vidu savjetovanja i pomaganja obitelji* (4)
- *Mjera opreza – zabrana uspostavljanja i/ili održavanja odnosa s djetetom* (1)
- *Mjere upozorenja na pogreške i propuste u odgoju* (3)
- *Mjera žurnog izdvajanja i smještaja izvan vlastite obitelji* (1)
- *Novčane naknade* (jednokratne naknade, zajamčena minimalna naknada, dječji doplatak, roditeljske naknade) (9)
- *Majka bila u skloništu s djecom za žrtve nasilja* (1)
- *Oduzimanje prava roditeljima da žive s djecom i da ih odgajaju* (4)
- *Lišavanje roditeljske skrbi* (6).

Kod obitelji mladića, na temelju podataka iz osobnika, primjećuje se kako je devet obitelji primalo jedan od oblika *novčane naknade* od HZSR. Nadalje, najčešće izrečene mjere obiteljsko pravne zaštite su *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi* te *Mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi*, koje su izrečene u sedam slučajeva. Zatim, šest roditelja bilo je *lišeno roditeljske skrbi*, dok su *Pomoć u vidu savjetovanja i pomaganja obitelji* te *Oduzimanje prava roditeljima da žive s djecom i da ih odgajaju* izrečene u četiri obitelji. Također, u tri slučaja provodile su se *Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi* te *Mjere upozorenja na pogreške i propuste u odgoju*. Ostale mjere s popisa izrečene su u samo jednom slučaju.

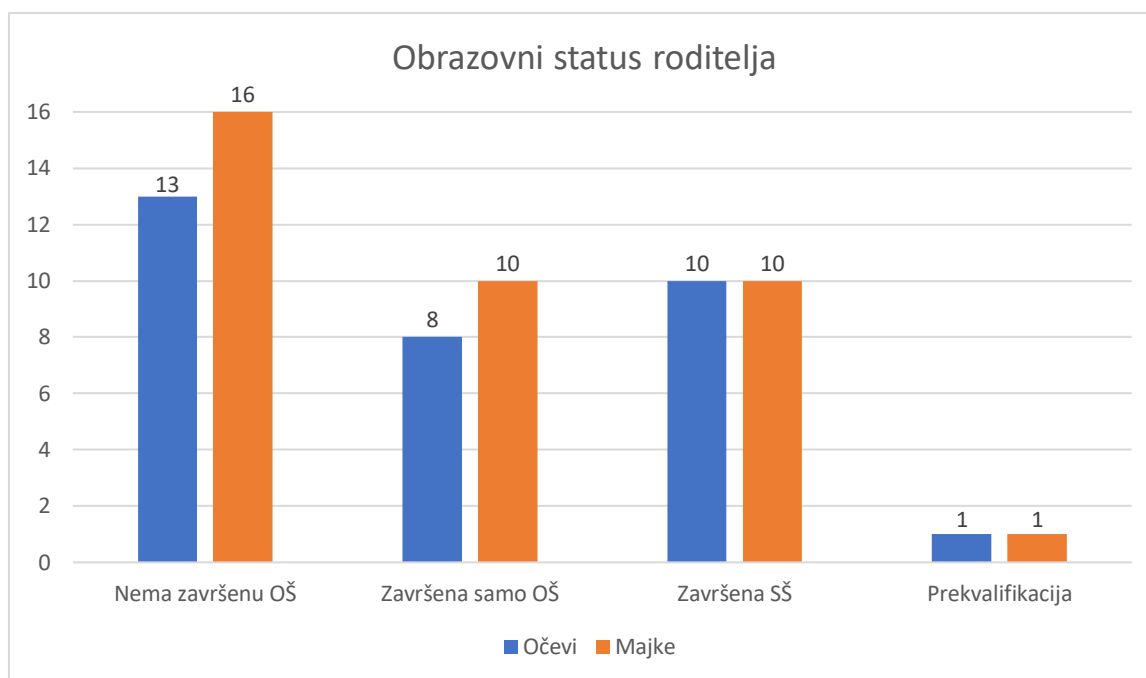
Isto tako, u dokumentaciji spominju se različiti razlozi zbog kojih je HZSR trebao reagirati. Primjerice, navodi se da su se roditelji obratili HZSR zbog novčanih davanja. Nadalje, zaprimljene su prijave zbog uznemiravanja, neprimjerenog ponašanja i remećenja mira te zbog nasilja u obitelji. Osim toga, kod nekih roditelja zabilježeni su poremećaji u ponašanju ili su poticali djecu na prosjačenje zbog čega je bila potrebna intervencija HZSR. Također, kao razlozi navode se učestali propusti u odnosu na djecu i zanemarivanje njihovih prava te nedostatni roditeljski kapaciteti i neadekvatni odgojni utjecaj na maloljetnu djecu. Još jedan aspekt zbog kojeg su bile potrebne intervencije HZSR jest izdržavanje kazne zatvora jednog ili oba roditelja. Naime, kod pet majki pronađeno je da su imale iskustvo odlaska na sud: tri su bile osuđivane, jedna je dobila uvjetnu kaznu zatvora, a treća je odrađivala *Rad za opće dobro*. U odnosu na majke, među podacima pronalazi se veći broj očeva koji su bili u zatvoru. Drugim riječima, njih jedanaest bilo je u zatvoru, s time da nekolicini njih to nije prvo iskustvo odsluživanja kazne. Isto tako, jednome ocu izrečena je uvjetna kazna zatvora, dok je drugi određeno vrijeme bio u istražnom zatvoru.

Iz dostupne dokumentacije, kod nekoliko mladića pronalaze se informacije o intervencijama prema roditeljima u dječjoj dobi. U tom pogledu, podaci ukazuju kako su majke češće bile evidentirane od HZSR nego očevi. Naime, iskazivale su probleme u ponašanju zbog kojih su bile upućene na dijagnostičku obradu ili su za njih bile predložene mjere izdvajanja i smještaja u odgojnu ustanovu. Također, bile su sklone činjenju kaznenih djela, a jedna je bila smještena u odgojnom domu zbog pokušaja ubojstva. Isto tako, za jednu majku navodi se kako je kao dijete išla na psihoterapije pri Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež, a druga je u razdoblju školovanja bila smještena u učeničkom domu. S druge strane, za samo jednog oca u podacima se spominje kako je bio na izvršavanju zavodske mjere.

Ako se osvrnemo na podatke o intervencijama koje se trenutno provode, čak sedamnaest obitelji nalazi se u tretmanu HZSR. Najviše njih, odnosno trinaestero roditelja, prima jedan od oblika *novčane pomoći* od HZSR, pri čemu se spominju zajamčena minimalna naknada, doplatak za pomoć i njegu, porodiljna naknada, dječji doplatak te socijalna pomoć. Također, dvije majke imaju *status roditelj odgojitelj* te se u dvije obitelji provodi *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu*. Nadalje, četiri roditelja nisu radno sposobna i stoga primaju *obiteljsku ili invalidsku mirovinu* te *osobnu invalidninu*. Osim toga, za jednu obitelj pronalazi se podatak kako je trenutno u tretmanu HZSR, no ne navodi se kakav oblik pomoći prima ili jesu li izrečene mjere, dok se za drugu vodi postupak *lišavanja roditeljske skrbi*.

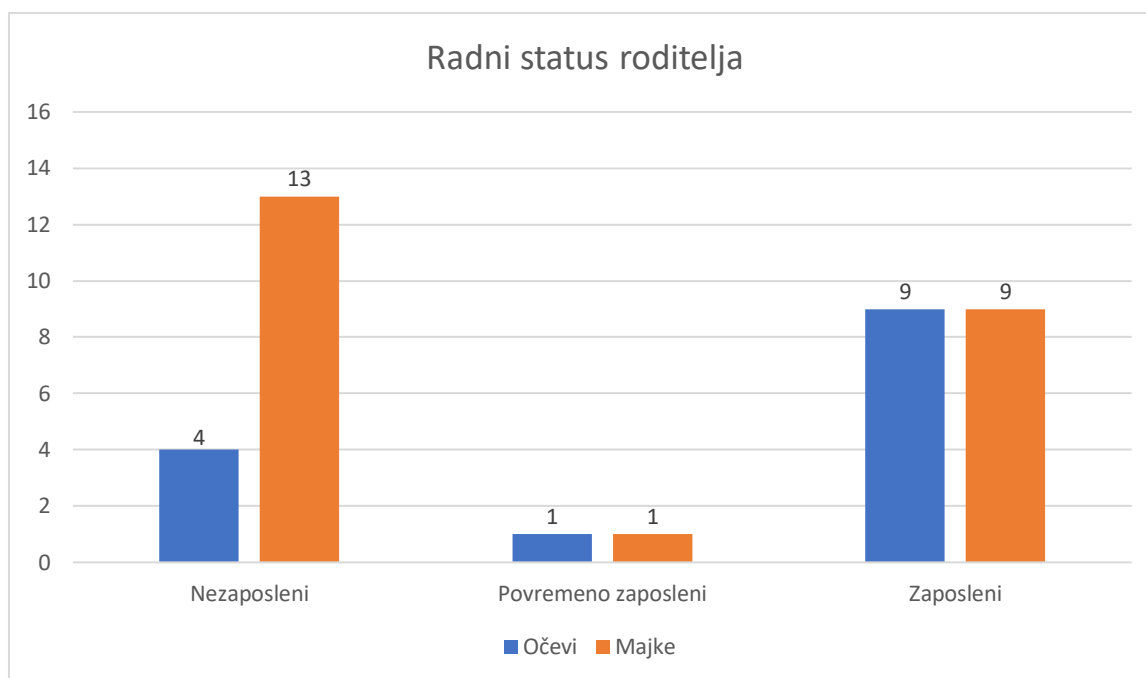
7.2.4. Obilježja roditelja

Za većinu roditelja dostupni su podaci u osobnicima u vezi njihovog obrazovanja. Kao što se može vidjeti u *Grafikonu 7*, veliki broj roditelja nema završenu osnovnu školu. Prema dostupnim podacima, dio tih roditelja nikada nije niti krenuo s obrazovanjem, a dio je završio nekoliko razreda, no nikada svih osam. Za ukupno pet roditelja navodi se da su u potpunosti nepismeni. Što se tiče srednjoškolskog obrazovanja, podaci pokazuju kako je desetero majki i očeva završilo srednju školu. Vrsta srednje škole varira pa tako kod majki pronalazimo gimnaziju, turističku, trgovačku, tehničku te ugostiteljsku školu. S druge strane, kod očeva se spominje upravna, trgovačka, ugostiteljska te srednja strukovna škola (autolimar, bravar, strojobravar i keramičar). Jedna zanimljivost jest da su jedna majka i otac upisali fakultet, no nikada ga nisu završili. Također, jedna majka se prekvalificirala za njegovateljicu, a jedan otac za kemijskog tehničara.

Grafikon 7. – *Obrazovni status roditelja*

Osim obrazovanja, postoje i podaci u vezi zaposlenja roditelja koji se mogu vidjeti u *Grafikonu 8*. Za razliku od slabijeg obrazovnog statusa, veći broj roditelja je zaposlen. Podaci ukazuju kako je veća nezaposlenost majki nego očeva. Naime, trinaest majki je nezaposleno, s time da su neke od njih domaćice, a manji broj je radno nesposoban. S druge strane, prema podacima, samo je četvero nezaposlenih očeva, a jedan od njih je umirovljen kao invalid Domovinskog rata. Nadalje, i kod majki i kod očeva pronalazi se jedan slučaj u kojem nisu stalno zaposleni, već odlaze na povremeni posao. Zatim, devetero i majki i očeva je zaposleno, no ti poslovi su raznoliki. Drugim riječima, majke rade kao frizerka, kuharica, vlasnica obiteljskog doma, na benzinskoj crpki, u firmi na administrativnim poslovima, kao gerontodomaćica te u tvornici. Što se tiče očeva, kod njih se pronalaze zaposlenja poput tokara, konobara, djelatnika u imunološkom zavodu te veliki broj njih obavlja različite poslove, no ne navodi se točno koje.

Grafikon 8. – Radni status roditelja

U odnosu na zdravstveni status roditelja u dokumentaciji se takvi podaci nalaze za devetero majki i desetero očeva. Za majke se navode sljedeći zdravstveni problemi: Organski psihotični poremećaj epileptičke etiologije, kronična astma, problemi s tlakom, bubrežna insuficijencija, Chronova bolest, konzumacija alkohola, ovisnost o drogama, psihičke poteškoće te depresija. Uz to, tri majke bile su hospitalizirane u psihijatrijskoj bolnici te je jedna pokušala izvršiti suicid.

Kod očeva su također na temelju podatka iz osobnika zabilježene određene zdravstvene poteškoće kao što su: problemi s tlakom, neurološke smetnje, konzumacija alkohola ili opojnih droga, ovisnosti, PTSP te asocijalno ponašanje. Isto kao i kod majki, jedan otac pokušao je tri puta suicid tabletama.

Osim toga, na temelju dostupnih podataka, primjećuje se kako se zdravstvene poteškoće poput problema s tlakom, konzumacije alkohola i ovisnosti spominju i kod majki i kod očeva.

Govoreći o podacima o obiteljskoj situaciji u polovici slučajeva došlo je do određenih problema ili poteškoća. Šestero mladića moralo se nositi sa smrću jednog od roditelja, pri čemu se češće radilo o smrti oca. Nadalje, u jednom slučaju zabilježeno je kako je majka odmah po rođenju sina napustila obitelj, drugi mladić uopće ne zna svog biološkog oca, a treći od rođenja nema kontakt sa svojim ocem. Zatim, u dokumentaciji pronalaze se podaci o

nekoliko slučajeva rastave braka. Također, podaci pokazuju kako se kod petnaest mladića pronalazi da su roditelji živjeli u prijašnjim ili kasnijim izvanbračnim zajednicama.

7.2.5. *Obilježja braće i sestara*

Iz dostupne dokumentacije vidljivo je kako gotovo svi mladići koji se nalaze u odgojnom zavodu imaju braću i sestre. Takvi podaci nisu pronađeni u samo dva slučaja, dok se za dvojicu mladića navodi da su jedinci. Nadalje, podaci pokazuju kako većina mladića dolazi iz mnogobrojnih obitelji te se broj braće i sestara kreće od jedan do čak sedamnaest. Tu treba napomenuti kako se ne radi isključivo o djeci istih roditelja, već su uključena i polubraća i polusestre koje su roditelji dobili sa svojim prijašnjim ili kasnijim partnerima. Osim toga, neka braća i sestre su posvojeni, dok je dio njih kasnije izdvojen iz obitelji. Uz to, važno je spomenuti kako je prema podacima iz osobnika petero mladića doživjelo smrt brata ili sestre, pri čemu je jedan brat izvršio suicid.

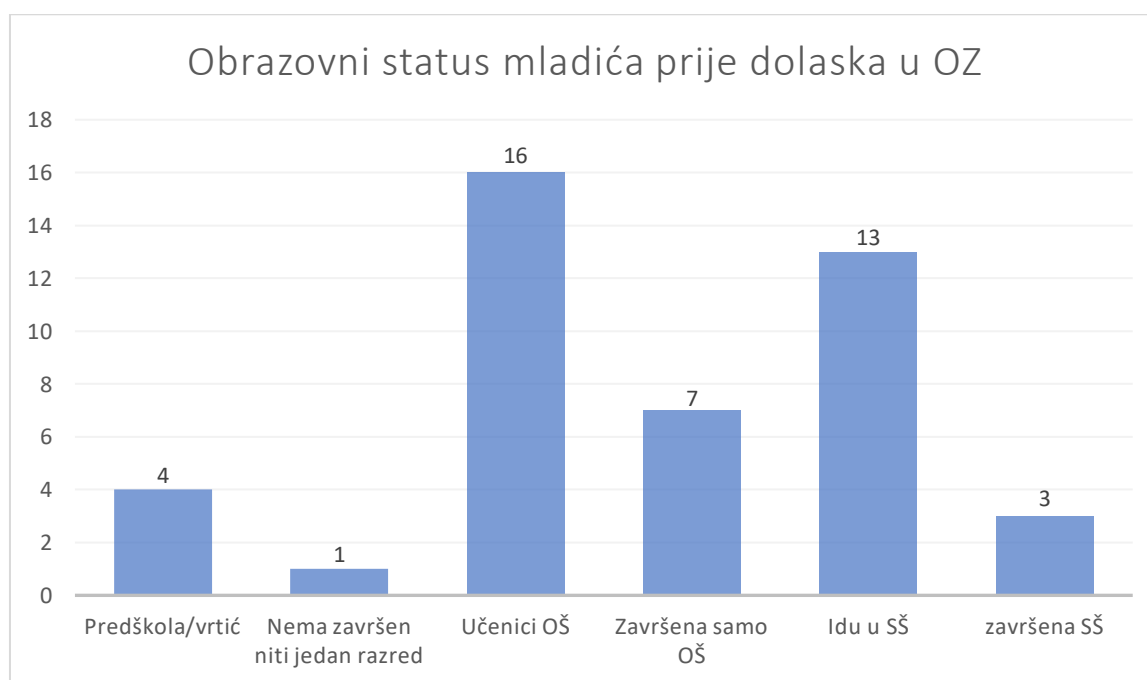
Što se tiče obrazovnog i zdravstvenog statusa, ti podaci slabo su zabilježeni u dokumentaciji te se ne uočavaju posebni obrasci. Spominje se kako je dio braće i sestara odustao od školovanja, a dio ili pohađa ili je završio osnovnoškolsko obrazovanje. Također, navodi se i da neki idu u srednju školu, a manji broj njih je završio srednju školu. Nadalje, u dostupnoj dokumentaciji vrlo je malo podataka o zdravstvenom statusu ili poteškoćama, no one koje se spominju su raznolike: Down sindrom, laka mentalna retardacija te *Mješoviti poremećaj ophođenja i osjećaja*. Osim toga, za dio braće i sestara navodi se kako iskazuju značajne smetnje ili probleme ponašanja te su evidentirani kao počinitelji kaznenih djela. Uz to, pronalaze se podaci o prekomjernoj konzumaciji marihuane i zaduživanja.

Zatim, pronalazili su se podaci o tome jesu li braća i sestre bili ili su trenutno korisnici nekih intervencija. U tom pogledu pronalazi se više informacija za prijašnje intervencije gdje je barem jedan brat ili sestra u jedanaest obitelji bio/bila smješten u jednu od institucija ili su mu/joj bile izrečene odgojne mjere. Što se tiče smještaja, u podacima se spominju: udomiteljska obitelj, dom za djecu i mladež, usluga privremenog smještaja, dom za djecu, centar za pružanje usluga u zajednici, multidisciplinarna obrada pri Poliklinici za zaštitu djece i mladih te zatvor. Također, u nekoliko slučajeva izrečene su odgojne mjere poput pojačane brige i nadzora te odgojnog zavoda. S druge strane, u dostupnoj dokumentaciji ne pronalazi se velik broj intervencija koje se trenutno primjenjuju, no neke koje se navode su: tretman

HZSR, dom za djecu i mlađe punoljetne osobe, udomiteljska obitelj, odgojni zavod te maloljetnički zatvor.

7.2.6. Obrazovanje mladića prije dolaska u odgojni zavod

Prema podacima iz osobnika, prije dolaska u odgojni zavod mladići su imali različiti obrazovni status što je razumljivo s obzirom da se njihova dob kreće od 18 do 22 godine. Ono što je pozitivno na temelju podataka jest kako su gotovo svi ipak bili uključeni u školski sustav. Prvenstveno treba naglasiti kako su četvorica maloljetnika polazila predškolu ili vrtić. Nadalje, kao što se može vidjeti u *Grafikonu 9* samo jedan mladić uopće nije išao u školu. Zatim, najveći broj njih bili su učenici osnovne škole i to od četvrtog do sedmog razreda, ali za dvojicu mladića navodi se kako su u višim razredima odustali od školovanja. Osim toga, sedmero mladića završilo je osnovnu školu te nisu imali motivacije za daljnjim obrazovanjem. S druge strane, trinaestero maloljetnika upisalo je srednju školu te su najčešće imali završen prvi ili drugi razred. Prema podacima riječ je uglavnom o obrtničkim zanimanjima poput pomoćnog vrtlara ili konobara, parketara, kuhara, bravara, strojobravara, stolara te tehničara za poštanske i financijske usluge. Uz to, spominju se srednja tehnička i ekonomska škola. Također, podaci pokazuju kako su trojica mladića završila svoje srednjoškolsko obrazovanje prije dolaska u odgojni zavod te se tu radi o zanimanjima za pomoćnog kuhara – slastičara, plinoinstalatera i zavarivača.

Grafikon 9. – Obrazovni status mladića prije dolaska u odgojni zavod

Što se tiče podataka o obrazovnom uspjehu prije dolaska u odgojni zavod, oni pokazuju kako uspjeh nije toliko pozitivan. Naime, gotovo polovica mladića razrede je završavalo s dobrim uspjehom, a sljedeći najzastupljeniji uspjeh je dovoljan. Nasuprot tome, troje maloljetnika imalo je vrlo dobar, a troje i odličan uspjeh. Također, treba istaknuti kako je jedan mladić u osnovnoj školi bio proglašen najboljim učenikom u razredu te je kasnije u srednjoj školi dobivao stipendiju jer se obrazovao za deficitarno zanimanje.

Nadalje, na temelju dokumentacije vidljivo je kako je desetero mladića trebalo ponavljati jedan od razreda tijekom osnovnoškolskog obrazovanja te je petorici bila izrečena jedna pedagoška mjera. Najčešće izrečena mjera bio je ukor, no spominju se i opomena, ukor pred isključenje, opomena pred isključenje i preseljenje u drugu školu. Osim toga, neke poteškoće koje su se javljale tijekom obrazovanja su velik broj neopravdanih sati, poteškoće u savladavanju nastavnih sadržaja, loše ocjene te nedostatak motivacije i interesa za učenje. Isto tako, iz podataka je vidljivo kako je manji broj mladića imao poteškoća s poštivanjem autoriteta pa su prijetili učiteljima i učenicima, ometali nastavu i odbijali suradnju. Uz to, dio njih iskazivao je neprimjereno i problematično ponašanje u školi te su ponekad imali agresivne ispade. Također, s obzirom da je većina mladića bila u više ranijih smještaja, iznenađujući je podatak kako je za samo petnaest mladića u dokumentaciji pronađeno da su mijenjali osnovnu školu.

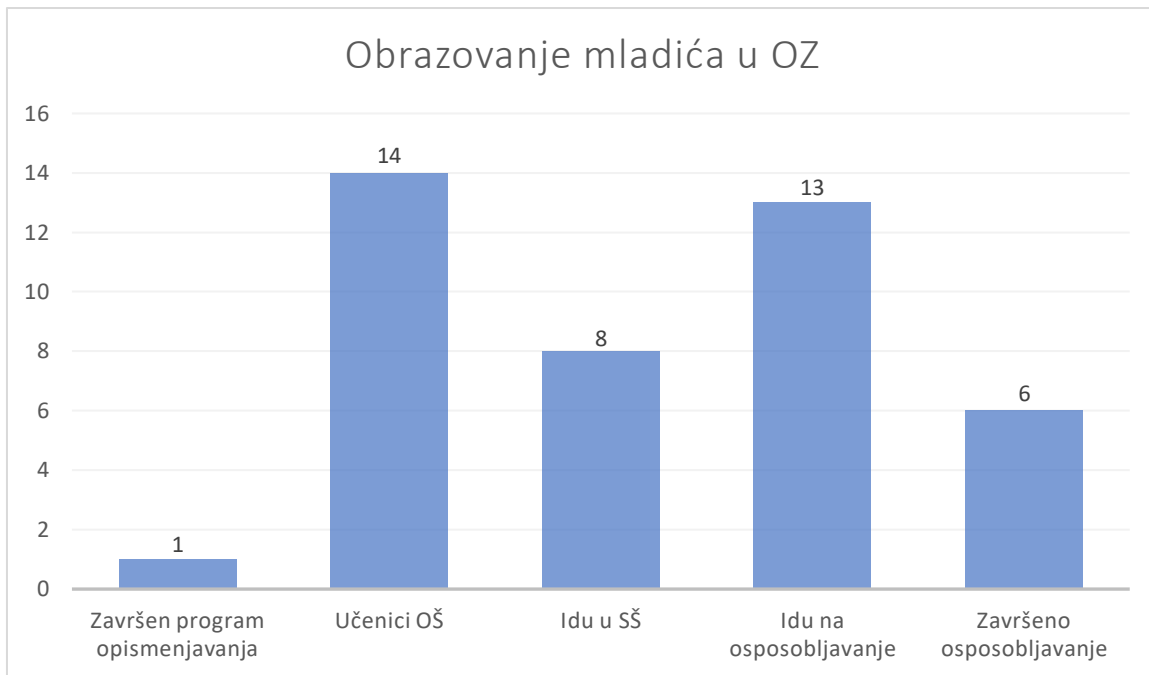
Zatim, u osobnicima se spominju i prilagodbe u obrazovanju, odnosno petnaest mladića imalo je prilagođenu nastavu ovisno o njihovim sposobnostima. Najčešće se spominje školovanje po prilagođenom programu, a slijedi individualizirani plan i program. Osim toga, u dokumentaciji se navodi i: poseban program, poseban program uz individualizirane postupke, poseban program uz individualizirane postupke u posebnom razrednom odjelu za određene predmete, poseban program uz individualizirane postupke u posebnom razrednom odjelu za sve nastavne predmete, poseban razredni odjel po modelu djelomične integracije te poseban plan i program za učenike s većim teškoćama u razvoju.

7.2.7. Obrazovanje mladića u odgojnom zavodu

U odnosu na obrazovanje, tijekom boravka u odgojnom zavodu, kao što se može iščitati s *Grafikona 10*, gotovo svi mladići uključeni su u školovanje. Kao i prije dolaska u zavod, većina maloljetnika bili su učenici osnovne škole pa ne čudi da ih je najviše i unutar zavoda. S

obzirom da je prema podacima razina obrazovanja u osnovnoj školi po dolasku u zavod bila između četvrtog i sedmog razreda, nije iznenađujuće da se ono u zavodu najčešće kreće od petog do osmog razreda. Pri tome, samo jedan maloljetnik polazi osnovnu školu izvan zavoda, dok svi ostali idu u zavodsku osnovnu školu. Ovdje još treba napomenuti kako je među njima i maloljetnik koji nije imao niti jedan razred osnovne škole te je završio program opismenjavanja i polaznik je drugog razreda osnovne škole. Nadalje, podaci pokazuju kako su trojica maloljetnika završila osnovnu školu unutar zavoda te kasnije upisala program osposobljavanja. Zatim, osmero mladića polaznici su srednje škole i to izvan zavoda jer su već bili polaznici iste te im je onda omogućeno da nastave svoje obrazovanje u tim srednjim školama. U podacima se spominju Birotehnička škola, Centar za odgoj i obrazovanje (za pomoćnog konobara i vrtlara) te srednja strukovna škola (bravar i strojbravar). U tom kontekstu, mladići najviše polaze drugi ili treći razred srednje škole. Osim toga, unutar zavoda mladićima je omogućeno da upišu programe osposobljavanja za jednostavne poslove. U njih je prema dostupnim podacima trenutno uključeno trinaestero mladića, a radi se o osposobljavanju za kuhara te za poslove ugostiteljskog posluživanja, dok je šestero mladića završilo program osposobljavanja – pomoćni vrtlar, pomoćni kuhar, pomoćni konobar te poslovi ugostiteljskog posluživanja.

Još je važno napomenuti kako su trojica mladića po dolasku u odgojni zavod imala završenu srednju školu, no dvojica su bez obzira na to upisala program osposobljavanja, dok treći nije bio motiviran za isto. Također, dvojica mladića imaju završena dva programa osposobljavanja te je jedan u isto vrijeme polaznik srednje škole izvan zavoda te programa osposobljavanja unutar zavoda.

Grafikon 10. – *Obrazovanje mladića u odgojnom zavodu*

U dostupnoj dokumentaciji vrlo je malo podataka u vezi uspjeha u trenutnom obrazovanju mladića. Naime, rijetko se spominje školski uspjeh, no za jedanaest njih pronalaze se podaci kako uredno izvršavaju svoje školske obaveze te idu redovito na nastavu. Također, za manji broj maloljetnika spominje se kako pri nailasku na poteškoće traže pomoć, uspijevaju pratiti sadržaj te nemaju poteškoća u savladavanju nastavnog gradiva. S druge strane, ali isto u pojedinim slučajevima, pronalaze se informacije kako maloljetnici nisu spremni potruditi se, ne izvršavaju svoje školske obaveze, imaju velik broj neopravdanih, nemaju motivacije za boljim uspjehom te ometaju nastavu i nastavnike. U tom kontekstu, jedan je mladić bio isključen iz škole s pravom polaganja razrednih ispita na kraju nastavne godine, a trojica su trebala ponavljati razred. Isto tako, prema podacima iz osobnika, dvojica mladića trenutno su u bijegu te zbog toga nisu u mogućnosti izvršavati svoje školske obaveze.

Osim uspjeha, s obzirom da je u OZ u Turopolju zaposlen pedagog, na temelju nalaza i mišljenja bilo je moguće pronaći poteškoće s kojima se mladići susreću te što je potrebno u tom kontekstu učiniti. Naime, veći broj mladića nema razvijene radne navike i navike učenja te imaju lošu matematičku pismenost, odnosno znaju zbrajati i oduzimati, no nisu usvojili tablicu množenja i dijeljenja. Također, često se među podacima nalazi kako im tehnika čitanja nije automatizirana, što bi značilo da pogrešno naglašavaju riječi, čitaju bez ritma i dinamike te slovkaju. Uz to, i grafomotorika u većem broju slučajeva nije razvijena pa pišu samo

velikim tiskanim slovima, neuredno, s puno gramatičkih i pravopisnih grešaka. Još neke poteškoće koje se spominju u manjem broju slučajeva su kratkotrajna pažnja i koncentracija, oskudan rječnik, obrazovni deficit te nedovoljno poznavanje hrvatskog jezika.

Upravo zbog svih navedenih poteškoća, kao način da se mladićima pomogne u obrazovanju, navodi se da ih je potrebno poticati na pohađanje nastave te motivirati da ustraju u osposobljavanju. Osim toga, jednom dijelu maloljetnika potrebno je pružiti dodatnu individualiziranu stručnu pomoć u učenju kako bi savladali nastavno gradivo, dok se ostalima ona treba pružiti po potrebi.

8. RASPRAVA

Rasprava će biti prikazana kroz usporedni prikaz rezultata za djevojke i mladiće.

Uspoređujući karakteristike djevojaka i mladića iz podataka iz dokumentacije vidljivo je kako su mladići nešto stariji u odnosu na djevojke. Naime, dob djevojaka kreće se od 14 do 19 godina, s time da ih najviše ima 16 godina. S druge strane, mladići se nalaze u dobi između 15 i 22 godine, a najveći broj ih ima 18 ili 19 godina. Nadalje, primjetno je kako se kod obje skupine pronalaze zapisi o agresivnom ponašanju, no više ih je kod djevojaka. Drugim riječima, djevojke su više sklone prijetnjama prema odgajateljicama, roditeljima, djelatnicima HZSR ili rodbini pri čemu bi se koristile nožem ili sjekirom, dok su mladići više skloni verbalnoj i fizičkoj agresiji prema roditeljima. U odnosu na više zabilježenih agresivnih ponašanja kod djevojaka, jedno moguće objašnjenje jest da djevojke uistinu jesu agresivnije bez obzira što su i djevojke i mladići prije dolaska u odgojni zavod bili skloni činjenju kaznenih djela, dok se drugo objašnjenje može odnositi na to da nema službeno zabilježenih podataka o agresivnom ponašanju kod mladića iako su i oni često skloni agresivnom ponašanju. Također, kao što je već spomenuto, i djevojke i mladići bili su evidentirani kao počinitelji kaznenih djela prije dolaska u odgojni zavod, a neka kaznena djela koja su im zajednička su KD prijetnje i KD protiv života i tijela. U tom kontekstu, na temelju osobnika, bilo je moguće pronaći više zapisa o prethodno izrečenih posebnim obvezama ili odgojnim mjerama kod mladića. Isto tako, na temelju dokumentacije, kod obje skupine pronalazi se nekoliko slučajeva kako im je uz odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod izrečena posebna obveza, dok se kod mladića spominju i sigurnosne mjere. Sve prethodno navedeno može se okarakterizirati kao problemi u ponašanju koje Ratkajec Gašević i Horvat (2022) smatraju jednim od individualnih čimbenika koji može predstavljati rizik da mlada osoba odustane od obrazovanja. Osim toga, Snow (2009) je naveo kako mladi koji se nalaze u ustanovama jednog od oblika izvanobiteljske iskazuju više neprilagođenog ponašanja, što je u skladu s prethodno navedenim podacima.

Nadalje, i kod djevojaka i kod mladića, u većini slučajeva pronalaze se podaci o postavljenim dijagnozama. Najviše je onih u području mentalnog zdravlja gdje se kod djevojaka najčešće spominje F92.9 – *Mješoviti poremećaj ophođenja i osjećaja*, a kod mladića F92.8 – *Poremećaj ponašanja i prilagodbe*. Osim toga, kod gotovo svih djevojaka zabilježeno je da su bile smještene na odjelu psihijatrije te je taj broj osjetno veći nego kod mladića. Također, kod djevojaka se na temelju podataka primjećuje kako ima veći broj zapisa o suicidalnim

namjerama i pokušajima samoubojstva naspram mladića. Takvi podaci potvrđuju istraživanje koje je provela Twomey (2008) te dobila rezultate kako se kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela primjećuje da veliki broj njih zadovoljava dijagnostičke kriterije za najmanje jedan psihijatrijski poremećaj. Slične rezultate dobili su i Snow (2009) i Sullivan (2018) koji navode da mladi koji se nalaze u jednoj od ustanova izvanobiteljske skrbi ili u sustavu maloljetničkog pravosuđa iskazuju više problema s mentalnim zdravljem u odnosu na opću populaciju.

Zatim, u odnosu na podatke o intelektualnim i kognitivnim sposobnostima, i kod djevojaka i kod mladića pronalaze se raznolike informacije. Spominju se snižene ili ispodprosječne intelektualne sposobnosti (uključujući laku mentalnu retardaciju), prosječne sposobnosti i uredne kognitivne funkcije te čak visoki intelektualni kapacitet. Osim toga, kod mladića pronalaze se još i podaci o postojanju mentalnih oštećenja te oštećenja funkcionalnih sposobnosti, odnosno invaliditeta, kao i socijalne nezrelosti te motoričkih funkcija koje nisu u skladu s dobi, što je u skladu s istraživanjem koje je proveo Wiggins (2016) te zaključio kako se u sustavu pravosuđa nailazi na mlade koji, između ostalog, imaju poteškoće u razvoju.

Također, može se primijetiti kako je veći broj mladića u odnosu na djevojke sklon konzumaciji sredstava ovisnosti. Pri tome, kod mladića najčešće se radi o cigaretama i marihuani, dok kod djevojaka u većini slučajeva nema podataka koja se sredstva konkretno konzumiraju. Isto tako, kod mladića zabilježeni su slučajevi s ranim početkom konzumacije psihoaktivnih tvari, konkretno od desete godine te jedan slučaj predoziranja zbog kojeg je bila potrebna hospitalizacija. Kod djevojaka se također navodi jedan slučaj hospitalizacije zbog sumnje na intoksikaciju sintetskim kanabinoidima. Osim toga, i kod djevojaka i kod mladića, na temelju dokumentacije, zabilježeno je da su bili uključeni u jedan od oblika savjetovanja/tretmana za ovisnike, no više je takvih podataka za mladiće.

Kao još jedno specifično obilježje, i kod djevojaka i kod mladića, treba napomenuti kako jedna djevojka i petorica mladića imaju dijete.

Nadalje, proučavajući dokumentaciju uočilo se kako su gotovo sve djevojke i mladići bili u jednom od oblika izvanobiteljskog smještaja prije dolaska u odgojni zavod. U tom smislu, najčešće se radilo o smještaju u više institucija, no nešto veći broj promjena zabilježen je kod mladića naspram djevojaka. Na temelju dostupnih podataka, najveći broj djevojaka bio je upućen na institucionalnu procjenu ili u centar za pružanje usluga u zajednici, dok je najviše mladića bilo u domu za odgoj djece i madeži. Osim toga, primjetno je u podacima kako je

velik broj i djevojaka i mladića ranije proveo neko vrijeme u istražnom zatvoru. Isto tako, kod oboje se pronalaze slučajevi posvojenja. Još jedan zanimljiv podatak za usporedbu jest kako i kod jednih i drugih gotovo da nema podataka o ranijim pokušajima bjegova iz ustanova jer se kod djevojaka pronalaze samo tri slučaja, a kod mladića jedan, s time da treba naglasiti da se trenutno dvojica mladića koja su na izvršavaju odgojne mjere u odgojnom zavodu nalaze u bijegu. Svi navedeni rezultati u vezi s čestim promjenama ranijeg smještaja mogu se povezati s onim što navode Gypen i sur. (2017), a to je kako stabilnost smještaja igra veliku ulogu u osiguravanju sigurnosti i dobrobiti mladih u izvanobiteljskog skrbi. Naime, takva nestabilnost smještaja može utjecati na probleme u ponašanju (Rubin i sur., 2007), probleme mentalnog zdravlja (Rubin i sur., 2004; prema Jedwab i sur., 2019) te lošiji školski uspjeh (Clemens i sur., 2018). Osim toga, dobiveni podaci u ovom istraživanju mogu se sagledati i u kontekstu ranijih istraživanja koja pokazuju kako mladi koji su zbog neadekvatne roditeljske skrbi bili izdvojeni iz obitelji često nemaju pristup dosljednoj obrazovnoj podršci koja im je potrebna (Shin, 2003) te kako takav nesređen život može biti rizičan čimbenik za kasniji uspjeh u životu (Lipkin, 2016). Još jedna poveznica može se pronaći u odnosu na istraživanje koje su proveli Trout i sur. (2008) te naglasili kako česte promjene smještaja mogu utjecati na prekid obrazovanja, a to posljedično predstavlja rizik za stvaranje društvenih odnosa ili školski uspjeh što dovodi do razvoja problema u ponašanju u školskom okruženju.

Zatim, uspoređujući podatke za djevojke i mladiće koji su vezani uz ranije intervencije HZSR prema obitelji, može se primijetiti kako su gotovo sve obitelji bile u ranijem tretmanu HZSR. Naime, među podacima nailazi se na raznolike mjere i oblike pomoći koji su se pružali obiteljima, no ono što je zajedničko i djevojkama i mladićima jest kako se u obiteljima najčešće izrekla *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi*. Nadalje, za razliku od obitelji djevojaka, kod roditelja mladića zabilježeno je kako su u većem broju bili korisnici novčanih naknada od HZSR bilo da se radi o jednokratnim naknadama, zajamčenoj minimalnoj naknadi, dječjem doplatku ili roditeljskim naknadama. Osim toga, prema podacima iz dokumentacije, razlozi reagiranja HZSR su višestruki, a neki koji se primjećuju i kod djevojaka i kod mladića su učestali propusti u odnosu na djecu i zanemarivanje njihovih prava te izdržavanje kazne zatvora jednog ili oba roditelja. Još treba napomenuti kako u kontekstu trenutnih intervencija od strane HZSR ima više podataka za obitelji mladića nego djevojaka, odnosno veliki broj roditelji mladića i dalje prima novčanu pomoć od HZSR. Isto tako, u odnosu na podatke o intervencijama prema roditeljima u dječjoj dobi nema velik broj

informacija, no ipak ih se više pronalazi za roditelje mladića. U tom smislu, majke su češće bile pod nadzorom HZSR od očeva i to zbog problema u ponašanju ili činjenja kaznenih djela.

Uspoređujući obilježja roditelja, odnosno njihov obrazovni, radni i zdravstveni status, također se pronalazi više podataka kod mladića nego djevojaka. U odnosu na obrazovni status, može se reći kako roditelji i djevojaka i mladića imaju vrlo nisko obrazovanje. Drugim riječima, većina roditelja nema završenu osnovnu školu. S druge strane, u manjem broju, ipak se pronalaze zapisi o završenoj osnovnoj pa čak i srednjoj školi. Sve prethodno spomenuto, odnosno primanje novčanih naknada od HZSR te niska razina obrazovanja roditelja mogu se pronaći i u radu Poštrak i sur. (2020) koji ističu kako su socioekonomski status i slabije obrazovanje roditelja rizični okolinski čimbenici koji mogu utjecati na prerano odustajanje od školovanja kod mlade osobe. Uz to, da bi se spriječili problemi u školovanju potrebno je da roditelji budu angažirani oko školovanja svoje djece te da surađuju s nastavnicima (Bilić, 2006; Crnjak, 2020), no postavlja se pitanje je li to moguće s obzirom na njihov nizak obrazovni status. Nadalje, kod roditelja djevojaka pronalaze se vrlo šaroliki podaci u vezi s radnim statusom te je zbog malog uzorka nemoguće zaključiti kakav je on. Naime, podjednak broj majki je zaposlen i nezaposlen, dok se kod očeva spominju raznoliki poslovi. Naspram njih, kod roditelja mladića postoji više podataka na temelju kojih se može reći kako je veći broj roditelja zaposlen, a ukoliko se govori o nezaposlenim roditelja, više je majki nego očeva koje su nezaposlene, odnosno domaćice su. Isto tako, informacija o zdravstvenom statusu roditelja pronalazi se više kod mladića u odnosu na djevojke. Drugim riječima, neke zajedničke poteškoće sa zdravljem majki i očeva mladića su problemi s tlakom, konzumacija alkohola te ovisnosti. Također, u kontekstu obilježja roditelja, ispitala se i obiteljska situacija. I kod djevojaka i kod mladića zabilježeni su česti razvodi te prijašnje ili kasnije izvanbračne zajednice roditelja. Osim toga, kod mladića se na temelju dostupnih podataka moglo vidjeti kako je čak šestero njih izgubilo jednog roditelja. Takvo nepovoljno obiteljsko okruženje Crnjak (2020) smatra jednim od rizičnih čimbenika koji može doprinijeti razvoju društveno neprihvatljivog ponašanja. Uz to, upravo privrženost sredini te vrijednosti okruženja mogu imati pozitivan ili negativan utjecaj na pojavu problema u ponašanju (Catalano i sur., 2004).

Osim za roditelje, prikupljali su se i dostupni podaci za braću i sestre mladih koji su upućeni na izvršavanje odgojne mjere u odgojni zavod. U tom kontekstu, ne nalazi se velik broj podataka. Ono što je primjetno jest kako i djevojke i mladići dolaze iz mnogobrojnih obitelji pri čemu se kod mladića spominje i slučaj od čak sedamnaestero braće i sestara. U većini

slučajeva radi se o braći i sestrama po majci ili po ocu, odnosno djeci iz njihovih prijašnjih ili kasnijih izvanbračnih/bračnih zajednica te nekolicini koji su posvojeni. Još jedan podatak jest kako se kod mladića u čak pet slučajeva pronalaze zapisi o smrti jednog brata ili sestre, dok se takvi podaci ne pronalaze kod djevojaka. Vezano uz obrazovni status braće i sestara pronalaze se zapisi o tome da su odustali od školovanja, da su polaznici osnovne škole ili su je završili pa sve do toga da idu ili su završili srednju školu. Zatim, u odnosu na zdravstveni status pronalazi se vrlo malo podataka u dokumentaciji, posebice kod djevojaka, no neke zdravstvene poteškoće koje se spominju kod braće i sestara mladića su Down sindrom, laka mentalna retardacija te *Mješoviti poremećaj ophođenja i osjećaja*. Također, što se tiče podataka o prijašnjim intervencijama prema braći i sestrama, u nekoliko slučajeva u dokumentaciji, i kod djevojaka i kod mladića, spominje se kako su bili u tretmanu HZSR, kako su bili u jednoj od institucija izvanobiteljske skrbi, kako su bili u psihijatrijskoj bolnici ili kako su im bile izrečene odgojne mjere. S druge strane, u odnosu na trenutne intervencije, na temelju dostupnih informacija primjetno je kako se prema nekoliko braće i sestara, i kod djevojaka i kod mladića, i dalje primjenjuje određene intervencije. Naime, u dokumentaciji se navode: tretman HZSR, pravo na uslugu privremenog smještaja, dom za djecu i mlađe punoljetne osobe te udomiteljska obitelj. Kod mladića se još spominju i odgojni zavod te maloljetnički zatvor.

U odnosu na obrazovanje mladih prije dolaska u odgojni zavod, prvenstveno treba istaknuti kako se kod četvorice mladića pronalaze podaci o tome da su bili polaznici predškole ili vrtića, što nije pronađeno kod niti jedne djevojke. Nadalje, uspoređujući školovanje djevojaka i mladića prije dolaska na izvršavanje odgojne mjere, na temelju dostupnih podataka vidljivo je kako je najveći broj i djevojaka i mladića bio uključen u obrazovni sustav, s time da ih je najviše polazilo osnovnu školu. Takvi rezultati u skladu su s istraživanjem koje je provela Maloić (2005) s populacijom mladih u Odgojnom zavodu u Turopolju gdje je dobila podatke kako mladići koji su upućeni u odgojni zavod imaju vrlo nisko obrazovanje te kako najveći broj njih po dolasku u zavod polazi osnovnu školu. Nadalje, na temelju dokumentacije, vrlo je malo onih koji su nakon završene osnovne škole nastavili ići u srednju školu ili je završili te se taj podatak može povezati s onime što navode Steele i sur. (2016), a to je da maloljetni počinitelji kaznenih djela u vrlo malom broju slučajeva postižu viši stupanj obrazovanja od onog osnovnog. Slične podatke ističu Ferguson i Wolkow (2012) koji u svom radu naglašavaju kako je kod mladih koji dolaze iz jednog od oblika izvanobiteljske skrbi manje onih koji nastavljaju svoje srednjoškolsko obrazovanje u odnosu na opću populaciju. Zatim,

proučavajući podatke vezane uz školski uspjeh prije dolaska u odgojni zavod primjetno je kako su i djevojke i mladići najčešće prolazili s dobrim uspjehom. Navedeno se može pronaći i kod Snow (2009) koja u svom radu objašnjava kako mladi iz sustava skrbi često postižu niži akademski uspjeh, slabije rezultate od prosjeka te imaju manje kvalifikacija od svojih vršnjaka. Osim toga, na temelju osobnika, primjetno je kako je veliki broj djevojaka i mladića trebao ponavljati jedan od razreda u osnovnoj školi te se kod oboje pronalaze zapisi o neredovitom pohađanju nastave, neizvršavanju školskih obaveza te čestim ispadima u školi, no nije navedeno kakvih. Također, kod djevojaka se u dokumentaciji spominje nemarnost, impulzivnost, nesuradljivost, manipulativnost te nekritičnost prema svom ponašanju, dok se kod mladića navode poteškoće u savladavanju nastavnih sadržaja, nedostatak motivacije i interesa za učenje. Isto tako, bez obzira na poteškoće u školskom okruženju, i kod djevojaka i kod mladića vrlo je malo izrečenih pedagoških mjera. Sve prethodno spomenuto može se povezati s više studija koje su pokazale kako mladi koji dolaze iz jednog od oblika izvanobiteljske skrbi imaju više problema u svom obrazovanju i problema u ponašanju u školi (Attar-Schwartz, 2009) te se govoreći o funkcioniranju u školi nalaze u osjetljivoj situaciji naspram opće populacije (Montserrat i sur., 2012). Uz to, Ferić i sur. (2010) upravo ponavljanje razreda te nedovoljnu motivaciju i interes za školu smatraju jednim od individualnih čimbenika koji mogu doprinijeti preranom odustajanju od školovanja, dok Ratkajec Gašević i Horvat (2022) dodaju kako to mogu biti i izbjegavanje nastave te poteškoće u praćenju nastavnog gradiva. Još neki podaci dobiveni na temelju dokumentacije odnose se na to da bez obzira što je većina mladih više puta mijenjala smještaj, i kod djevojaka i kod mladića ne nalazi se velik broj podataka u vezi promjena osnovnih škola. S druge strane, ima informacija o tome da je gotovo polovica i djevojaka i mladića imalo prilagodbe u obrazovanju pri čemu se najčešće spominju prilagođeni program te individualizirani plan i program.

Uspoređujući podatke u vezi obrazovanja po dolasku u odgojni zavod, i djevojke i mladići nastavili su svoje školovanje, s time da ih je najviše bilo upisano u osnovnu školu. Osim toga, veliki broj njih je nakon završetka osnovne škole upisao programe osposobljavanja za jednostavne poslove jer nisu bili zainteresirani za nastavak srednjoškolskog obrazovanja. Takvi podaci u skladu su s istraživanjima koja su provedena u Americi, Kanadi i Ujedinjenim Kraljevstvu te koja pokazuju kako mladi iz skrbi, naspram svojih vršnjaka, imaju manji napredak u obrazovanju (Trout i sur., 2008; Snow, 2009). Isto tako, Schiff i Benbenishty (2006) ističu kako kod takvih mladih postoji veća vjerojatnost da će u trenutku kada trebaju

ući u svijet odraslih imati niže obrazovne kvalifikacije u odnosu na one koji nemaju iskustvo boravka u skrbi. Nadalje, u dokumentaciji nalazi se više podataka u vezi trenutnih poteškoća u obrazovanju kod mladića. Naime, navodi se kako imaju slabo razvijene radne navike i navike učenja te im je matematička pismenost vrlo loša. Uz to, vrlo veliki broj mladića nema automatiziranu tehniku čitanja te imaju slabo razvijenu grafomotoriku. Osim toga, spominju se oskudan rječnik te kratkotrajna pažnja i koncentracija. Kao neki prijedlozi kako im pomoći u obrazovanju, u nalazu i mišljenju pedagoga navodi se da ih je potrebno ohrabrivati kako bi uredno odlazili na nastavu i izvršavali svoje školske obaveze te im individualno pomoći u savladavanju nastavnog gradiva. Ovakvi podaci koji su dobiveni provedenim istraživanjem potvrđuju rezultate studije koju je provela Miller (2019) i koja objašnjava kako se kod mladih koji su počinili kazneno djelo i zbog toga se nalaze u ustanovi primjećuje da imaju posebne potrebe kada se govori o obrazovanju. Drugim riječima, imaju teškoće u savladavanju gradiva koje mogu biti povezane s problemima motivacije, pažnje ili kognicije (Muela i sur., 2013; prema González-García i sur., 2017) te su im zbog toga potrebne dodatna pomoć i potpora u učenju (Shin, 2003) kako ne bi doživjeli neuspjeh te bili u situaciji da trebaju ponavljati razred ili da im je potrebno izreći pedagošku mjeru (Snow, 2009). Isto tako, podaci dobiveni u vezi poteškoća s čitanjem i pisanjem, vrlo su slični onima koje je dobila Twomey (2008). Naime, ona je na temelju svoje studije zaključila kako veliki broj maloljetnih počinitelja u dobi od petnaest i pol godina čita na razini četvrtog razreda osnovne škole. Istraživanje provedeno u SAD-u također pokazuje kako veliki broj maloljetnih počinitelja kaznenih djela čita ispod razine koja je očekivana s obzirom na njihovu dob (National Research Council i Institute of Medicine, 2001). Isto tako, u odnosu na prilagodbe u obrazovanju, dobiveni su podaci kako je mladima potrebno pružiti pomoć u učenju te se oni mogu se povezati s rezultatima istraživanja koje je provela Twomey (2008), konkretno kako je između 12 i 70% mladih koji se nalaze u ustanovi zbog počinjenja kaznenog djela potrebno omogućiti poseban program obrazovanja.

9. ZAKLJUČAK

Cilj diplomskog rada bio je opisati kako je tekao proces obrazovanja mladih koji se nalaze u odgojnim zavodima te uvidjeti postoje li čimbenici koji su mogli imati utjecaj na školovanje. Također, u radu su bila postavljena tri istraživačka pitanja na koja su se nastojala dati odgovori, a ona su se odnosila na način na koji je tekao proces obrazovanja, postojanje individualnih i okolinskih čimbenika koji mogu otežati školovanje te obrazovni status članova obitelji.

Prvim istraživačkim pitanjem pokušao se dobiti uvid u *način na koji je tekao proces obrazovanja mladih u odgojnim zavodima*. Njihovo obrazovanje podijeljeno je na razdoblje prije i nakon dolaska u odgojni zavod. Prije dolaska u odgojni zavod primjetno je kako je većina mladića i djevojaka bila uključena u obrazovni sustav, no s obzirom na godine, njihov obrazovni status vrlo je nizak. Također, uglavnom su razrede prolazili s dobrim uspjehom, što je u hrvatskom kontekstu slabiji školski uspjeh. Osim toga, zabilježeno je često ponavljanje razreda te je velik broj i djevojaka i mladića imao prilagodbe u obrazovanju. Nadalje, i kod jednih i drugih nema puno zabilješki o izrečenim pedagoškim mjerama. Isto tako, iznenađujući podatak jest da u većini slučajeva nema zapisa o promjenama osnovnih škola bez obzira što su gotovo svi mladi bili smješteni u različite institucije i oblike skrbi prije dolaska u odgojni zavod. S druge strane, u odnosu na školovanje u odgojnom zavodu, podaci ukazuju kako su djevojke i mladići nastavili svoje obrazovanje, bilo da se radi o nastavku osnovne ili srednje škole ili upisivanju programa za osposobljavanje za jednostavne poslove. U tom kontekstu, odgajatelji trebaju konstantno motivirati i poticati na uredno odlaženje na nastavu te izvršavanje školskih obaveza.

Drugo istraživačko pitanje odnosilo se na *postojanje individualnih i okolinskih čimbenika koji mogu otežati obrazovanje*. Iz podataka je, kao prvi individualni čimbenik, vidljivo kako su djevojke sklonije agresivnom ponašanju naspram mladića, no oboje su činili kaznena djela prije dolaska u odgojni zavod. Isto tako, mladićima su u odnosu na djevojke, u više slučajeva već bile izrečene posebne obveze ili odgojne mjere. Nadalje, na temelju dokumentacije može se zaključiti kako većina mladih ima postavljenu jednu od dijagnoza vezanu uz probleme mentalnog zdravlja, no ne navodi se koliko one utječu na samo učenje. Osim toga, u nekoliko slučajeva spominju se slabije intelektualne sposobnosti ili obrazovni deficit koji mogu doprinijeti težem savladavanju gradiva. Također, kod mladića primjetna je još loša matematička pismenost, nerazvijena grafomotorika te tehnika čitanja koja nije automatizirana.

Uz to, navodi se kako im je često potrebna dodatna pomoć kako bi savladali nastavno gradivo te poticaj za izvršavanje svojih školskih obaveza. Zatim, i kod djevojaka i kod mladića u osobnicima se pronalaze zapisi o konzumaciji psihoaktivnih tvari s time da su mladići tome skloniji u odnosu na djevojke. Sljedeći individualni čimbenik koji može utjecati na obrazovanje jest raniji smještaj, odnosno gotovo sve djevojke i mladići bili su u barem jednoj od institucija prije dolaska u odgojni zavod. S druge strane, kao okolinski čimbenik, na temelju podataka, primjetno je kako su i gotovo sve obitelji bile u ranijem tretmanu HZSR pri čemu je najčešće bila izrečena *Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi*. Također, na temelju osobnika, vidljivo je kako su obitelji mladića u više slučajeva naspram obitelji djevojaka i dalje korisnici intervencija, pri čemu se uglavnom radi o novčanim naknadama. Zatim, i kod djevojaka i kod mladića, zabilježeno je kako je u velikom broju slučajeva barem jedan od roditelja bio na izdržavanju kazne zatvora. Još jedan okolinski čimbenik odnosi se na obiteljsku situaciju, odnosno i kod djevojaka i kod mladića primjetno je kako se veći broj roditelja razveo ili su imali prijašnje/kasnije izvanbračne zajednice zbog čega mladi iz odgojnih zavoda često imaju veliki broj braće i sestara.

Treće istraživačko pitanje bilo je usmjereno na *obrazovni status članova obitelji*. Prema dobivenim podacima, vidljivo je kako se radi o slabijem obrazovanju roditelja, odnosno veliki broj roditelja nema završenu osnovnu školu te je manji broj onih koji je imaju. Također, postoji nekoliko iznimaka gdje su roditelji nastavili i završili srednjoškolsko obrazovanje. U odnosu na obrazovanje braće i sestara, u dostupnoj dokumentaciji nema previše podataka o njihovom školovanju, no ono što se pronalazi ukazuje na različite razine obrazovanja. Naime, postoje zapisi o tome da je dio njih prekinuo svoje školovanje ili nikada nisu niti bili uključeni u njega, dio su učenici ili su završili osnovnu školu, dok je najmanji broj onih koji su nastavili ići u srednju školu ili je završili.

Zaključno, može se reći kako je razina obrazovanja mladih u odgojnim zavodima relativno niska te kako se u većini slučajeva radi o slabom školskom uspjehu. Također, primjetno je kako postoji niz individualnih i okolinskih rizičnih čimbenika koji su mogli negativno utjecati na samo školovanje poput neredovitog odlaska na nastavu, poteškoća u školskom okruženju, velikom broju promjena ranijeg smještaja, problema u obitelji, niskom obrazovnom statusu roditelja i slično.

9.1. Što je potrebno poduzeti kako bi obrazovanje mladih iz odgojnih zavoda bilo bolje?

U odnosu na obrazovanje mladih u odgojnim zavodima, prvenstveno je potrebno veći naglasak staviti na obrazovanje djece u ranijoj dobi i prevenirati moguće poteškoće u obrazovanju. S njima se od najnižih razreda treba raditi na motiviranju za odlazak na nastavu te poticanju pozitivne privrženosti i prema školi i prema vršnjacima i učiteljima, odnosno potrebno je ustrajati na tome da mladi školu percipiraju kao sigurno mjesto. Tome mogu pridonijeti stručnjaci iz stručne službe škole koji kroz razgovore s djecom mogu raditi na motivaciji za obrazovanjem, a isto tako i nastavnici koje kroz djelovanje školskih tijela treba senzibilizirati za rad s takvom populacijom. Uz to, ukoliko se jave određeni problemi ili poteškoće, nužno je odmah reagirati, konkretno osigurati pomoć u učenju te pružiti potporu mladoj osobi kako bi uspješno savladala prepreke i usvojila nastavno gradivo. Osim toga, pojedincima koji imaju zdravstvenih poteškoća ili su intelektualno/kognitivno ograničeni, treba omogućiti prilagođenu nastavu s obzirom na njihove sposobnosti te ih na taj način zadržati u obrazovanju. Takvim pristupom može se utjecati na adekvatan razvoj i uspjeh mladih osoba te spriječiti doživljaj neuspjeha koji može izazvati frustraciju i dovesti do odustajanja od daljnjeg školovanja. Isto tako, uloga škole trebala bi biti da kroz odgojno obrazovni sustav mladima omogući usvajanje alata koji su im potrebni za uspješno zadovoljavanje svojih potreba, što posljedično može prevenirati upuštanje u problematična i delinkventna ponašanja. Još jedan smjer preveniranja problema u školovanju može se ogledati u specifičnim programima za pomoć obitelji kojima bi se roditelji dodatno osnažili za pružanje adekvatne potpore i pomoći u učenju te na taj način podržali svoje dijete da ustraje u obrazovanju.

Govoreći o mladima koji se nalaze u odgojnim zavodima, prvenstveno je potrebno educirati nastavnike koji s njima rade kako bi bili spremni odgovoriti na njihove specifične potrebe. Uz to, nužno je dodatno motivirati mlade te im ukazati koliko im srednjoškolsko obrazovanje može donijeti dobitaka za njihov kasniji život. U tom kontekstu, važnu ulogu imaju odgajatelji koji tretmanski rade te su u svakodnevnom kontaktu s mladima. Osim toga, poželjno je imati i oformljen multidisciplinarni tim koji bi uključivao pedagoga, socijalnog pedagoga, psihologa, edukacijskog rehabilitatora te logopeda koji bi sa svojim stručnim znanjem mogli doprinijeti savladavanju poteškoća u obrazovanju. Nadalje, trebalo bi pratiti potrebe tržišta i osigurati kraće programe osposobljavanja koji odgovaraju suvremenim trendovima jer se na taj način povećava mogućnost zapošljavanja mladih nakon izlaska iz

odgojnog zavoda te se posljedično smanjuje vjerojatnost recidivizma. Također, poželjno je da se razvije suradnja sa srednjim školama kako bi se mladima omogućilo da ih upišu, ali isto tako i da dobiju podršku nastavnika nakon izlaska iz odgojnog zavoda. S obzirom da je zakonski ograničeno maksimalno trajanje odgojne mjere, u tom periodu nije moguće da mladi završe svoje srednjoškolsko obrazovanje te je iz toga razloga ranije navedena suradnja izrazito važna. Uz to, treba im kontinuirano pružati pomoć i podršku u učenju te raditi na razvoju radnih navika kao i navika učenja kako bi uspješno mogli izvršavati svoje školske obaveze. U kontekstu školovanja, još jedan od prijedloga može biti da mladi koji su izašli iz odgojnih zavoda te se uspješno integrirali nazad u zajednicu i nastavili svoje obrazovanje, ukoliko na to pristanu, pružaju podršku onima koji se trenutno nalaze u zavodu. Takvi pojedinci mogu biti pozitivan model te s obzirom da su prošli slično iskustvo i razumiju poteškoće mladih u odgojnim zavodima, mogu utjecati na razmišljanje i približavanje mladih ka srednjoškolskom obrazovanju. Isto tako, vrlo važna je i podrška HZSR jer veliki broj obitelji jest pod njihovim nadzorom te bi se pažnja mogla obratiti na to izvršavaju li djevojke i mladići svoje školske obaveze te im dodatno pružiti podršku da nastave s obrazovanjem. U tom kontekstu, jedan od mogućih prijedloga može ići u smjeru da im se prilikom obustave odgojne mjere izrekne *Pojačana briga i nadzor* gdje bi se redovito viđali s voditeljem mjere te bi ih se na taj način nastojalo zadržati u obrazovanju. Slična mogućnost može se ostvariti zapošljavanjem stručnjaka koji bi bio zadužen za posttretman te, kao i u prethodnom primjeru, bio osoba na koju se mladi mogu osloniti i koja im može pružiti podršku u daljnjem školovanju.

9.2. Ograničenja istraživanja

S obzirom da se istraživanje provodilo samo na temelju dostupne dokumentacije, odnosno osobnika, postoji ograničenost u pogledu zaključivanja jer za određena područja koja su se nalazila u matrici bilo je vrlo malo ili nimalo podataka. U odnosu na to, opisano je što se primijetilo proučavajući podatke, no ponekad nije moguće donijeti konkretne zaključke s obzirom da se na temelju vrlo malog broja informacija ne mogu primijetiti obrasci. Specifičnije, manjak podataka odnosi se prvenstveno na one o roditeljima, konkretno na njihov zdravstveni status te jesu li bili u sustavu intervencija kao djeca. Također, govoreći o djevojkama, s obzirom da ih se devet nalazi u odgojnom zavodu te kako nije bilo dostupnih informacija za sve roditelje, mali je uzorak i dobiveni podaci raznoliki su pa stoga nije

moguće zaključiti kakvo je obrazovanje roditelja gledajući samo djevojke. Isto tako, zbog manjka podataka, nije moguće zaključivati niti o obrazovnom i zdravstvenom statusu te ranijim intervencijama braće i sestara djevojaka i mladića smještenih u odgojnim zavodima. Nadalje, ako se osvrnemo na mlade, nema dovoljno podataka za sadašnji uspjeh u obrazovanju, odnosno ne spominju se ocjene, već samo odnos prema izvršavanju školskih obaveza te postoje li određene poteškoće u savladavanju gradiva.

Općenito govoreći vrlo je malo znanstvenih istraživanja ili stručnih radova koji su se bavili temom obrazovanja mladih smještenih u odgojnim ustanovama, posebice u odgojnim zavodima. Naime, u radovima se vrlo često fokus istraživanja usmjerava na druge aspekte poput tretmana, posttretmana i slično bez obzira što upravo škola može utjecati na izgradnju pojedinca i njegovo osamostaljivanje, a posljedično i na sprječavanje ili smanjenje činjenja kaznenih djela. Nadalje, u hrvatskom kontekstu također je vrlo malo takvih radova te je vrlo teško pronaći istraživanja koja su na bilo koji način obuhvatila populaciju maloljetnih počinitelja kaznenih djela koji se nalaze u odgojnim zavodima te je stoga neophodno u budućnosti provoditi još sličnih istraživanja. Upravo ovaj diplomski rad može doprinijeti istraživanom području, osvijestiti koliko je obrazovanje zanemareno te potaknuti da se više sličnih istraživanja provodi i u budućnosti.

9.3. Preporuke za buduća istraživanja

S obzirom da sama dokumentacija može sadržavati relativno malo konkretnih informacija koje su potrebne za istraživanje područja obrazovanja mladih u odgojnim zavodima, jedna od preporuka za buduća istraživanja jest da se ono proširi sa fokus grupama ili intervjuima. U tom smislu, trebalo bi voditi razgovore sa stručnjacima koji su zaduženi za područje školovanja i koji mogu dati velik broj informacija o mladima i njihovom obrazovanju, poteškoćama koje imaju, a vezane su uz učenje i slično. To primjerice mogu biti učitelji/nastavnici koji su u najvećem dodiru s maloljetnicima i najbolje znaju kako teče njihovo školovanje i na koje prepreke/poteškoće nailaze. Također, vrijedne podatke mogli bi pružiti pedagog i psiholog, ali i rehabilitator ili logoped ukoliko ih ustanova ima ili ako mlade osobe odlaze na tretmane. Na taj način mogla bi se dobiti sveobuhvatna slika obrazovanja mladih u odgojnim zavodima što bi omogućilo donošenje konkretnih zaključaka kao i specifičnih smjernica što je potrebno napraviti da se doprinese boljem obrazovanju mladih.

10. LITERATURA

1. Agencija za mobilnost i programe EU. *Općenito o obrazovanju u Hrvatskoj*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.eurydice.hr/hr/sadrzaj/obrazovanje-u-hrvatskoj/opcenito-o-obrazovanju-u-hrvatskoj/>.
2. Ajduković, M. i Franz, B. S. (2005). Behavioural and emotional problems of children by type of out-of-home care in Croatia. *International Journal of Social Welfare*, 14(3), 163–175.
3. Američka nacionalna mreža maloljetničkog pravosuđa (2016). *Improving educational outcomes for youth in the juvenile justice system: Snapshot*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.njjn.org/our-work/improving-education-for-youth-in-juvenile-justice-snapshot>.
4. Attar-Schwartz, S. (2009). School functioning of children in residential care: The contributions of multilevel correlates. *Child Abuse & Neglect*, 33(7), 429-440.
5. Balog, R. (2022). *Oblici podrške mladima u riziku od prekida obrazovanja i onima koji su napustili obrazovanje*. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Baturina, D., Berc, G. i Majdak, M. (2014). Nevidljiv problem – stvarni rizik: ispadanje učenika iz srednjoškolskog obrazovanja. *Revija za socijalnu politiku*, 21(1), 43-67.
7. Bilić, V. (2016). Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima. *Nova prisutnost*, 14(1), 91-106.
8. Blažeka, S. (2002). *Psiho-socijalni potencijali maturanata (iz ratom zahvaćenih krajeva Republike Hrvatske) za uspješno suočavanje sa životnim izazovima*. Magistarski rad. Zagreb: Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
9. Burke, M. M. i Dalmage, H. (2016). Special Education Advocacy in the Juvenile Justice System: Perspectives from Probation Officers. *Exceptionality*, 24(3), 151–164.
10. Cameron, C., Höjer, I., Nordenfors, M. i Flynn, R. (2020). Security-first thinking and educational practices for young children in foster care in Sweden and England: A think piece. *Children and Youth Services Review*, 119(3).
11. Cameron, C., Hollingworth, K., Schoon, I., van Santen, E., Schröer, W., Ristikari, T., Heino, T. i Pekkarinen, E. (2018). Care leavers in early adulthood: How do they fare in Britain, Finland and Germany? *Children and Youth Services Review*, 87(2), 163–172.

12. Catalano, R. F., Haggerty, K. P., Oesterle, S., Fleming, C. B. i Hawkins, J. D. (2004). The Importance of Bonding to School for Healthy Development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*, 74(7), 252-261.
13. Clemens, E. V., Klopfenstein, K., Lalonde, T. L. i Tis, M. (2018). The effects of placement and school stability on academic growth trajectories of students in foster care. *Children and Youth Services Review*, 87, 86–94.
14. Coffey, O. D. i Gemignani, M. C. (1994). *Effective practices in juvenile correctional education: A study of the literature and research 1980-1992*. Pregled literature. Washington DC: Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquent Prevention.
15. Cotton, D., Nash, T. i Kneale, P. (2014). The Experience of Care leavers in UK Higher Education. *Widening Participation and Lifelong Learning*, 16(3), 5-21.
16. Crnjak, S. (2020). *Uspješna resocijalizacija i reintegracija mladih počinitelja kaznenih djela – Što možemo učiniti?* Digitalni priručnik. Osijek: Centar za nestalu i zlostavljaju djecu.
17. Čavar, K. i Džinić, M. (2022). Pravo djeteta na odgoj i obrazovanje u kanonskom i međunarodnom pravu. *Obnovljeni život*, 77 (1), 65-77.
18. Embreuš, A. (2019). *Ispadanje mladih iz sustava obrazovanja*. Završni rad. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
19. ESSA (2016). *What the “Every Student Succeeds Act” Means for Youth in and Returning from the Juvenile Justice System*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.in.gov/doi/files/essajj-factsheet-final-webinar-version-jan262016.pdf>.
20. Ferguson, H. B. i Wolkow, K. (2012). Educating children and youth in care: a review of barriers to school progress and strategies for change. *Children and Youth Services Review*, 34(6), 1143–1149.
21. Ferić, I., Milas, G. i Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 621–642.
22. Flynn, R. J., Ghazal, H., Legault, L., Vandermeulen, G. i Petrick, S. (2004). Use of population measures and norms to identify resilient outcomes in young people in care: An exploratory study. *Child and Family Social Work*, 9(1), 65–79.
23. Fyffe, L., Hay, I. i Palmer, G. (2004). Issues and Concerns in Children’s Values Education. U B. Bartlett, F. Bryer, D. Roebuck i Q. Nathan (ur.), *Educating: Weaving Research into Practice: Volume 2* (str. 104-111). Nathan, Queensland: Griffith University, School of Cognition, Language and Special Education.

24. González-García, C., Lázaro-Visa, S., Santos, I., Del Valle, J. F. i Bravo, A. (2017). School Functioning of a Particularly Vulnerable Group: Children and Young People in Residential Child Care. *Frontiers in Psychology*, 8.
25. Groining, M. i Sting, S. (2019). Educational pathways in and out of child and youth care. The importance of orientation frameworks that guide care leavers' actions along their educational pathway. *Children and Youth Services Review*, 101, 42-49.
26. Gypen, L., Vanderfaeillie, J., De Maeyer, S., Belenger, L. i Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: Systematic-review. *Children and Youth Services Review*, 76, 74–83.
27. Ho, T. i Rocheleau, G. C. (2020). A Follow-Up Study on Recidivism among Adjudicated Juveniles with Special Education in the Juvenile Correctional Facility. *Youth Justice*, 20(3), 328-343.
28. Höjer, I. i Johansson, H. (2013). School as an opportunity and resilience factor for young people placed in care. *European Journal of Social Work*, 16(1), 22–36.
29. Hrvatska enciklopedija (2021). *Obrazovanje*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44619>.
30. Jedwab, M., Xu, Y., Keyser, D. i Shaw, T. (2019). Children and youth in out-of-home care: What can predict an initial change in placement? *Child Abuse & Neglect*, 93, 55-65.
31. Jeđud Borić, I. i Miroslavljević, A. (2015). School – Possibility or (new) Risk for Young Females in Correctional Institutions. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 5(1), 131-149.
32. Kos, J. (2006). Izvršavanje maloljetničkih sankcija. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13(2), 807-865.
33. Lapat, G. i Šlezak, H. (2011). The Roma student's perception of the importance of education. *Metodički obzori*, 6(2011)1(11), 81-93.
34. Lipkin, S. (2016). *The educational experiences of looked after children: the views of young people in two London boroughs*. Doktorska disertacija. London: University College London.
35. Lochner, L. (2011). Nonproduction Benefits of Education: Crime, Health, and Good Citizenship. U E. A. Hanushek, S. Machin i L. Woessmann (ur.), *Handbook of the Economics of Education*, Vol. 4 (str. 183–282). Amsterdam: North Holland.
36. Maclean, M. J., Taylor, C. L. i O'Donnell, M. (2017). Relationship between out-of-home care placement history characteristics and educational achievement: A population level linked data study. *Child Abuse & Neglect*, 70, 146–159.

37. Macomber, D., Skiba, T., Blackmon, J., Esposito, E., Hart, L., Mambrino, E., Richie, T. i Grigorenko, E. L. (2010). Education in Juvenile Detention Facilities in the State of Connecticut: A Glance at the System. *Journal of Correctional Education*, 61(3), 223–261.
38. Maleš, D. (1993). Škola – roditelji – djeca. *Obnovljeni život*, 48(6), 587-593.
39. Maloić, S. (2005). Izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod – neka obilježja odgajnika i neke objektivne poteškoće u provođenju tretmana. *Kriminologija i socijalna integracija*, 14(1), 1-128.
40. Marić, S., Popović, Ž. i Bogut, I. (2015). Začarani krug romskog obrazovnog napretka. U V. Mlinarević, M. Brust Nemet i J. Bushati (ur.), *Obrazovanje za interkulturalizam: Položaj Roma u odgoju i obrazovanju* (str. 275-284). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
41. Miller, A. (2019). Navigating Barriers to Special Education in a Juvenile Detention Center (1974-). *Journal of Correctional Education*, 70(2), 2–30.
42. Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave (2022). *Izješće o stanju i radu kaznionica zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://mpu.gov.hr/izvjesce-o-stanju-i-radu-kaznionica-zatvora-i-odgojnih-zavoda-26215/26215>.
43. Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave. *O odgojnom zavodu*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://mpu.gov.hr/zatvorski-sustav/tijela-zatvorskog-sustava/odgojni-zavodi/odgojni-zavod-u-turopolju/o-odgojnom-zavodu-7540/7540>.
44. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. *Odgoj i obrazovanje*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://mzo.gov.hr/odgoj-i-obrazovanje/109>.
45. Mitic, W. i Rimer, M. (2002). The education attainment of children in care in British Columbia. *Child and Youth Care Forum*, 31(6), 397–414.
46. Montserrat, C. i Casas, F. (2018). The education of children and adolescents in out-of-home care: a problem or an opportunity? Results of a longitudinal study. *European Journal of Social Work*, 21(5), 750-763.
47. Montserrat, C., Casas, F. i Malo, S. (2012). Delayed educational pathways and risk of social exclusion: the case of young people from public care in Spain. *European Journal of Social Work*, 16(1), 6–21.
48. National Research Council i Institute of Medicine (2001). The Juvenile Justice System. U J. McCord, C. Spatz Widom i N. A. Crowell (ur.), *Juvenile Crime, Juvenile Justice* (str. 154-227). Washington, DC: The National Academies Press.

49. O'Brien, N., Langhinrichsen-Rohling, J. i Shelley-Tremblay, J. (2007). Reading Problems, Attentional Deficits, and Current Mental Health Status in Adjudicated Adolescent Males. *Journal of Correctional Education*, 58(3), 293–315.
50. Pagani, L., Boulerice, B., Vitaro, F. i Tremblay, R. E. (1999). Effects of poverty on academic failure and delinquency in boys: A change and process model approach. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(8), 1209–1219.
51. Pastuović, N. (2012). *Obrazovanje i razvoj: Kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo djeluje na obrazovanje*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
52. Pastuović, N. (2014). Obrazovanje i razvoj: kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo djeluje na obrazovanje. *Sociologija i prostor*, 52(1 (198)), 111-114.
53. Pittman, L. D. i Richmond. A. (2010). Academic and Psychological Functioning in Late Adolescence: The Importance of School Belonging. *The Journal of Experimental Education*, 75(4), 270-290.
54. Popović, S. i Buljevac, M. (2016). Prekid srednjoškolskog obrazovanja mladih s teškoćama u razvoju. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(3), 463-488.
55. Popović, S. i Zloković, J. (2017). Predgovor. U S. Popović i J. Zloković, *Djeca i mladi u alternativnoj skrbi: zaštita prava na zdravlje* (str. 5-8). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci.
56. Poštrak, M., Žalec, N. i Berc, G. (2020). Socijalna integracija mladih u riziku od ispadanja iz sustava obrazovanja: rezultati slovenskog programa Projektno učenje mladih odraslih. *Revija za socijalnu politiku*, 27(3), 287–308.
57. Pravilnik o izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, *Narodne novine* 97/2001.
58. Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M. i Brajša-Žganec, A. (2009). Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Društvena istraživanja*, 18(4-5 (102-103)), 697-716.
59. Rakić, V. i Vukušić, S. (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19(4-5 (108-109)), 771-795.
60. Ratkajec Gašević, G. i Horvat, M. (2022). Prema mreži podrške mladima u riziku od preranog ispadanja iz odgojno-obrazovnog sustava u postpandemijskom razdoblju. U A.

- Zovko, N. Vukelić i I. Miočić (ur.), *Prema postpandemijskom obrazovanju: kako osnažiti sustav odgoja i obrazovanja?* (str. 52-88). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
61. Rubin, D. M., O'Reilly, A. L., Luan, X. i Localio, A. R. (2007). The Impact of Placement Stability on Behavioral Well-Being for Children in Foster Care. *Pediatrics*, 119(2), 336–344.
62. Rutter, M. (2000). Children in substitute care: Some conceptual considerations and research implications. *Children and Youth Services Review*, 22(9/10), 685–703.
63. Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection Under the CRC. U A. Falch-Eriksen i E. Backe-Hansen (ur.), *Human Rights in Child Protection: Implications for Professional Practice and Policy* (str. 15-38). London: Palgrave Macmillan.
64. Schiff, M. i Benbenishty, R. (2006). Functioning of Israeli group-homes alumni: Exploring the differences and in-care correlates. *Children and Youth Services Review*, 28(2), 133–157.
65. Shin, S. H. (2003). Building evidence to promote educational competence of youth in foster care. *Child Welfare*, 82(5), 615–632.
66. Skivens, M. i Sørstal, L. M. (2018). Children's Right to Protection Under CRC. U A. Falch-Eriksen i E. Backe-Hansen (ur.), *Human Rights in Child Protection: Implications for Professional Practice and Policy* (str. 59-88). London: Palgrave Macmillan.
67. Skok, D. (2004). *Deklaracija o znanju: Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
68. Snow, K. (2009). The case for enhanced educational supports for children in public care: An integrative literature review of the educational pathway of children in care. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 4(4), 300–311.
69. Steele, J. L., Bozick, R. i Davis, L. M. (2016). Education for Incarcerated Juveniles: A Meta-Analysis. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 21(2), 65–89.
70. Sullivan, K. (2018). Education Systems in Juvenile Detention Centers. *Brigham Young University Education and Law Journal*, 2018(2), 70-100.
71. Šundalić, A. i Mičić, A. (2005). Obrazovanje za društveni razvoj. *Ekonomski vjesnik*, 18(1-2), 119-129.
72. Tessier, N., O'Higgins, A. i Flynn, R. J. (2018). Neglect, educational success, and young people in out-of-home care: Cross-sectional and longitudinal analyses. *Child Abuse & Neglect*, 75, 115–129.
73. Tonković, A. (2017). *Uloga predškolskog odgoja u školovanju i integraciji romske djece*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

74. Trout, A. L., Hagaman, J., Casey, K., Reid, R. i Epstein, M. H. (2008). The academic status of children and youth in out-of-home care: A review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 30(9), 979–994.
75. Twomey, K. (2008). The Right to Education in Juvenile Detention Under State Constitutions. *Virginia Law Review* 94(3), 765-811.
76. UN (1948). *Deklaracija o ljudskim pravima*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
77. UN (1989). *Konvencija o pravima djeteta usvojena od glavne skupštine Ujedinjenih naroda*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-10/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf.
78. UN (2010). Guidelines for the Alternative Care of Children: Resolution adopted by the General Assembly, *A/RES/64/142*.
79. UNICEF (2015). *Socijalno uključivanje djece Roma (RECI+) – Izvještaj za Hrvatsku*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
80. Unruh, D., Povenmire-Kirk, T. i Yamamoto, S. (2009). Perceived Barriers and Protective Factors of Juvenile Offenders on their Developmental Pathway to Adulthood. *Journal of Correctional Education*, 60(3), 201-224.
81. Ustav Republike Hrvatske (1990), *Narodne novine* 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
82. Vidulin-Orbanić, S. (2007). „Društvo koje uči“: povijesno-društveni aspekti obrazovanja. *Metodički obzori*, 2(2007)1 (3), 57-71.
83. Vijeće Europe (2009). *Children and young people in care: Discover your rights!* Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: [https://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/C&YP%20IN%20CARE-ANGLAIS\(web\).pdf](https://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/C&YP%20IN%20CARE-ANGLAIS(web).pdf).
84. Vinnerljung, B., Oman, M. i Gunnarson, T. (2005). Educational attainments of former child welfare clients: A Swedish national cohort study. *International Journal of Social Welfare*, 14(4), 265–276.
85. WHO (2022). *MKB-11*. Preuzeto 18. srpnja 2023, s internetske stranice: <https://icd.who.int/en>.
86. Wiggins, L. (2016). Education Connection: The Effects of Race, Culture, and Special Education on Minority Disproportionality in the Juvenile Justice System. *Children's Legal Rights Journal*, 36(1), 66–70.

87. Woessmann, L. (2016). The Importance of School Systems: Evidence from International Differences in Student Achievement. *Journal of Economic Perspectives*, 30(3), 3-32.
88. Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, *Narodne novine* 133/12.
89. Zakon o izvršenju sankcija izrečenih za kaznena djela, prividne prijestupe i prekršaje, *Narodne novine* 21/74, 39/74, 55/88, 19/90, 26/93, 66/93, 29/94, 111/97, 128/99, 73/00, 27/01, 55/00, 59/00, 129/00, 109/03, 153/09.
90. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, *Narodne novine* 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22.
91. Zakon o sudovima za mladež, *Narodne novine* 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.
92. Zeller, M. i Köngeter, S. (2012). Education in residential care and in school: A social-pedagogical perspective on the educational attainment of young women leaving care. *Children and Youth Services Review*, 34(6), 1190–1196.
93. Žudih, A. (2021). *Važnost funkcionalnih odgojnih sredina za učenike*. Diplomski rad. Pula: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.